

**Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Івано-Франківський коледж**

**EUROPEAN CREDIT TRANSFER SYSTEM
ECTS – ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАКЕТ**

022 (5.02020701) «Дизайн» (ОКР «Молодший спеціаліст»)

1. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА КОЛЕДЖУ

1.1. Адреса: вул. Бандери, 1, м. Івано-Франківськ, 76018

Контактні телефони:

тел. (0342) 57-00-08

e-mail: college_if@ukr.net

Веб-сторінка: www.ifk.pu.if.ua

Адреси відділень:

Педагогічне відділення

вул. Бандери, 1, м. Івано-Франківськ, 76018

тел. (0342) 57-00-08

Відділення дошкільної освіти

вул. Шевченка, 82, м. Івано-Франківськ, 76025

Тел.: (0342) 75-23-91

Юридичне відділення

вул. Шевченка, 44а, м. Івано-Франківськ, 76025

тел. (03422) 59-61-75, (0342) 59-60-87

Верховинське відділення

вул. Князя Мстислава, 2 «б», смт. Верховина,
Івано-Франківська область, 78700

тел. (0232) 2-17-78

Інформація про склад дирекції:

Директор коледжу: Москаленко Юрій Михайлович-

кандидат філософських наук, професор тел.: (0342) 57-00-08

e-mail: dir_if_kol@pu.if.ua; 60moskalenko@ukr.net

Заступник директора коледжу з навчально-методичної роботи:

Никорак Ярослав Ярославович

тел.: (0342) 73-52-53

e-mail: nykorak@pnu.edu.ua; jaroslav.nykorak@gmail.com

Заступник директора коледжу з навчально-виробничної роботи:

Чупровська Марта Ярославівна

тел.: (0342) 73-52-53

e-mail: marta.chuprovska@pu.if.ua,
chuprovska.marta@gmail.com

Заступник директора коледжу з навчально-виховної роботи:

Нестеренко Світлана Василівна
тел.: (0342) 57-00-08
e-mail: snesterenko_@ukr.net

Завідувач педагогічного відділення: Полякова Тетяна Вікторівна
тел.: (0342) 57-00-08
e-mail: tetiana.poliakova@pu.if.ua

Завідувач відділення дошкільної освіти: Сидорук Оксана Миколаївна
тел.: (0342) 75-23-91
e-mail: oksana.sydoruk@pu.if.ua; zubivoks@gmail.com

Завідувач юридичного відділення: Наконечна Іванна Миколаївна
тел.: (0342) 59-61-75
e-mail: ur_kol@pu.if.ua; iva37@ukr.net

Завідувач навчально-методичного кабінету: Дзвінчук Г.М.
тел.: (0342) 59-61-75
e-mail: turver_kol@ukr.net

1.2. ВИКЛАДАЦЬКИЙ СКЛАД КОЛЕДЖУ:

1. Циклова комісія загальноосвітньої підготовки

Івасів Я.І.	– спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисциплін «Українська мова», «Сучасна українська мова з практикумом», «Українська література», голова циклової комісії
Бадицька О.М.	– спеціаліст вищої категорії, вчитель–методист, викладач дисципліни «Зарубіжна література»
Багрій М.А.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат філологічних наук, викладач дисципліни «Українська література»
Горецька О.П.	– спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Українська література», «Українська мова»
Гоцанюк Т.В.	– спеціаліст, викладач дисципліни «Фізика»
Зіняк Т.Р.	– спеціаліст II категорії, викладач дисципліни «Географія»
Кравченко І.М.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Іноземна мова (англ.)», «Країнознавство»
Кліщ Л.І.	– спеціаліст, викладач дисципліни «Українська література»
Похила Д.Д.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Захист Вітчизни (медико–санітарна підготовка)»

- Скиданчук О.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Українська мова», «Українська література»
- Скоморовська Н.Б. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, викладач дисципліни «Українська література»
- Терновська І.І. – спеціаліст II категорії, викладач дисципліни «Зарубіжна література»
- Хруськова Г.Т. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист викладач дисципліни «Захист Вітчизни (медико–санітарна підготовка)»

2. Циклова комісія гуманітарної та соціально–економічної підготовки

- Гой Н.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат економічних наук, викладач дисциплін «Основи економічної теорії», «Економічна теорія», «Вступ до спеціальності», «Основи банківської справи», «Основи менеджменту і маркетингу», **голова циклової комісії**
- Андріїв І.М. – спеціаліст I категорії, викладач дисциплін «Людина і світ»
- Бурдуланюк Г.В. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Історія України (вища)», «Всесвітня історія», «Основи правознавства»
- Гнатюк Я.С. – спеціаліст вищої категорії, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, викладач дисциплін «Логіка юриста», «Основи філософських знань», «Філософія»
- Гуся Л.В. – спеціаліст, викладач дисциплін «Іноземна мова за професійним спрямуванням (нім.)», «Методика навчання іноземної мови (нім.)», «Практикум усного і писемного мовлення», «Іноземна мова (нім.)»
- Копцюх Н.І. – спеціаліст, викладач дисциплін, «Економіка та організація діяльності», «Менеджмент та економіка соціокультурної сфери», «Основи економічної теорії»
- Кудряк І.Б. – спеціаліст I категорії, викладач дисципліни «Фізична культура»
- Кучера І.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, викладач дисциплін «Соціологія»
- Максимець Б.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат політичних наук, викладач дисциплін «Історія: України і світ», «Історія України (вища)», «Політологія»

- Надурак Н.М. – спеціаліст вищої категорії, кандидат історичних наук, викладач дисциплін «Історія: України і світ»
- Николайчук С.М. – спеціаліст, викладач дисциплін «Фізична культура», «Фізичне виховання»
- Нестеренко С.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисципліни «Культурологія»
- Петришин М.Й. – спеціаліст вищої категорії, вчитель–методист, кандидат філологічних наук, доцент кафедри загального та германського мовознавства, викладач дисципліни «Латинська мова»
- Полякова Т.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисциплін «Українська мова», «Сучасна українська мова з практикумом», «Основи культури і техніки мовлення»
- Пятківський Р.О. – спеціаліст вищої категорії, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, викладач дисципліни «Основи філософських знань»
- Слижук І.В. – спеціаліст II категорії, викладач дисципліни «Фізична культура», «Фізичне виховання»
- Серман Т.В. – спеціаліст I категорії, викладач дисципліни «Фізична культура», «Фізичне виховання»
- Суковата Д.І. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Іноземна мова (англ.)», «Іноземна мова за професійним спрямуванням (англ.)»
- Хопта С.П. – спеціаліст, викладач дисципліни «Фізична культура»

3. Циклова комісія природничо–наукової підготовки

- Горблянська І.Ю. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисципліни «Біологія», **голова циклової комісії**
- Бойчук В.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат хімічних наук, доцент кафедри теоретичної та експериментальної фізики, викладач дисципліни «Фізика і астрономія»
- Воробель А.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат медичних наук, доцент, викладач дисципліни «Захист Вітчизни», «Основи медичних знань»
- Гамбург М.В. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Основи екології», «Хімія», «Екологія», «Природничі науки»
- Грушевський Р.Є. – спеціаліст вищої категорії, кандидат економічних наук, викладач дисципліни «Інформаційно–комунікаційні технології, технічні засоби навчання»,

- Довгий О.Я. «Основи економічної теорії», «Комп'ютерні технології в юридичній діяльності»
– спеціаліст вищої категорії, кандидат фізико–математичних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти, викладач дисципліни «Астрономія»
- Познанський Р.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат філологічних наук, викладач дисциплін «Практичний курс англійської мови», «Практикум усного і писемного мовлення (іноземна мова) (англ.)», «Країнознавство»
- Поплавський О.П. – спеціаліст вищої категорії, кандидат фізико–математичних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності, викладач дисциплін «Фізика», «Безпека життєдіяльності»
- Петрашук О.П. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисципліни «Хімія»
- Рудейчук-Кобзева М.Я. – спеціаліст II категорії, викладач дисципліни «Анатомія», «Валеологія, анатомія, фізіологія і анатомія для дітей шкільного віку»
- Яблонь Л.С. – спеціаліст вищої категорії, доктор фізико–математичних наук, доцент, професор кафедри теоретичної і експериментальної фізики, викладач дисципліни «Фізика»

4. Циклова комісія професійної та практичної підготовки (спеціальність «Дизайн»)

- Стребкова І.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, викладач дисциплін «Основи композиції», «Композиційна організація форм», «Синтез творів мистецтва в дизайні», «Спеціалізований живопис», **голова циклової комісії**
- Бедрій Т.Р. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Інформаційно–комунікаційні технології, технічні засоби навчання», «Основи інформатики і обчислювальної техніки», «Комп'ютерна графіка проектування дизайну середовища», «Практичний курс інформатики з елементами програмування»
- Бейлах О.Д. – спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва, викладач дисципліни «Основи теорії дизайну», «Основи декоративно-прикладного мистецтва»

Макогін Г.В.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва, викладач дисципліни «Спеціалізований рисунок»
Максимлюк І.В.	– спеціаліст, викладач дисципліни «Робота в матеріалі»
Мельник У.В.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, викладач дисциплін «Шрифти», «Ергономіка», «Основи проектної графіки»
Лотоцька В.В.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, викладач дисципліни «Технологія процесу», «Методика дизайну»
Плотнікова В.В.	– спеціаліст, викладач дисциплін «Комп'ютерне проектування»
Салабай В.Б.	– спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Матеріалознавство», «Художнє проектування»
Сорока О.В.	– спеціаліст, викладач дисциплін «Живопис», «Кольорознавство», «Декор і орнамент», «Рисунок»
Французенко Т.І.	– спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Макетування та робота в матеріалі», «Основи формоутворення та конструювання», «Основи креслення і нарисної геометрії», «Спеціалізований рисунок»
Чмелик І.В.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва, викладач дисциплін «Історія мистецтва», «Живопис», «Історія української культури», «Культурологія», «Мистецтво і живопис»
Шпільчак В.А.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дизайну і теорії мистецтва, викладач дисциплін «Вступ до спеціальності», «Ландшафтний дизайн», «Основи архітектури»
Хомин В.М.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Прикладна перспектива», «Основи іконографії», «Основи проектування інтер'єру», «Проектування в дизайні»

.5. Циклова комісія професійної та практичної підготовки (спеціальність «Початкова освіта»)

Максимчук Г.М.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, викладач дисциплін «Основи психології», «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Педагогічна психологія», «Дитяча психологія», голова циклової комісії.

- Битківська Я.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат філологічних наук, викладач дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням (англ.)»
- Гнатюк М.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри фахових методик та технологій початкової освіти, викладач дисципліни «Образотворче мистецтво з методикою викладання», «Малі архітектурні форми»
- Гонтар А.Ф. – спеціаліст вищої категорії, вчитель–методист, викладач дисциплін «Методика навчання математики»
- Гоцуляк К.І. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, викладач дисциплін «Педагогіка», «Дидактика»
- Грицан А.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат історичних наук, професор, заслужений працівник культури України, заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки театральних діячів України, член Національної спілки краєзнавців України, викладач дисципліни «Основи сценічного та екранного мистецтва з методикою навчання»
- Довбенко С. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти, викладач дисциплін «Теорія та методика виховної роботи», «Педагогіка»
- Карпенко Г.М. – спеціаліст вищої категорії, кандидат психологічних наук, викладач дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням (англ.))»
- Ликтей Л.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Методика навчання української мови», «Дитяча література»
- Москаленко Ю.М. – спеціаліст вищої категорії, кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та релігієзнавства, керівник практики
- Павелко Р.О. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Основи ритміки і хореографії з методикою», «Хореографія (теорія і методика сучасного танцю)», «Хореографія (теорія і методика класичного танцю)», «Народно–сценічний танець», «Ритміка», «Мистецтво балетмейстера», «Історико–побутовий танець»
- Плетеницька Л.С. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та технологій початкової освіти, викладач дисципліни «Основи початкового курсу математики»

- Процишин Н.А. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Практичний курс англійської мови», «Методика навчання іноземної мови (англ.)», «Дитяча англійська література», «Передовий досвід та авторські методики навчання англійської мови», «Англійська література»
- Прокопів Л.М. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки імені Б. Ступарика, керівник практики
- Стамбульська Т.І. – спеціаліст, викладач дисциплін «Каліграфія (графіка письма)», «Культура мовлення і практикум з виразного читання», «Етика ділового спілкування», «Сучасні інформаційні технології в початковій школі», «Методика навчання інформатики»
- Сороколита О.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Методика навчання предмета «Я у світі», «Методика навчання предмета «Основи здоров'я», «Методика навчання природознавства», «Народознавство»
- Цюняк О.П. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, викладач дисципліни «Методика трудового навчання з практикумом»
- Чепіль М.М. – доктор педагогічних наук, професор, керівник практики
- Якимів С.М. – спеціаліст вищої категорії, вчитель–методист, викладач дисципліни «Основи педагогічної майстерності», голова державної екзаменаційної комісії

6. Циклова комісія професійної та практичної підготовки (спеціальність «Дошкільна освіта»)

- Селепій О.Д. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисциплін «Методика формування елементарних математичних уявлень», «Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою», «Педагогічні технології в ДНЗ», «Основи педагогічної майстерності», **голова циклової комісії**
- Березовська Л.І. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, викладач дисципліни «Педагогіка»
- Бай І.Б. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик і технологій початкової освіти, викладач дисциплін «Малювання

- і ліплення», «Методика організації образотворчої діяльності дітей»
- Балкова О.В. – спеціаліст вищої категорії, старший вихователь, викладач дисципліни «Методика розвитку мовлення і навчання елементів грамоти»
- Богославець Н.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Основи дефектології», «Логопедична ритміка»
- Гурей О.І. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Народознавство в ДНЗ», «Онтогенез мовленнєвої діяльності», «Педагогіка»
- Данів Т.Ю. – спеціаліст, викладач дисциплін «Вступ до спеціальності», «Художня праця», «Основи природознавства і методика ознайомлення дітей з природою»
- Кучеренко Н.Б. – спеціаліст вищої категорії, голова державної екзаменаційної комісії
- Мельник О.Й. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Фізичне виховання», «Фізична культура», «Теорія і методика фізичного виховання»
- Никорак Н.Ю. – спеціаліст, викладач дисциплін «Методика музичного виховання», «Співи і музична література», «Культурологія»
- Недільський С.А. – спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної та спеціальної освіти, член державної екзаменаційної комісії
- Поміркована Т.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов, викладач дисциплін «Іноземна мова (англ.)», «Іноземна мова за професійним спрямуванням (англ.)»
- Салига І.М. – спеціаліст вищої категорії, старший вчитель, викладач дисциплін «Логопедія», «Теорія і практика логопедії»
- Сидорів С.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Іноземна мова (англ.)»
- Сидорук О.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Українська мова за професійним спрямуванням», «Сучасна українська мова»
- Скавінська Л.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Логопедичні технології», «Основи корекційної педагогіки (дефектологія)»
- Трохимчук М.О. – спеціаліст I категорії, викладач дисципліни «Логопедичні практикуми»

- Ціник М.М. – спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Раннє навчання англійської мови», «Методика навчання англійської мови в дошкільних закладах»
- Червінська І.Б. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти, керівник практики
- Чупровська М.Я. – спеціаліст, викладач дисципліни «Література для дітей дошкільного віку»

7. Циклова комісія фундаментальної, спеціальної, професійної та практичної підготовки (спеціальність «Право», юридичне відділення)

- Савчин Н.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Цивільне процесуальне право України», «Цивільне право України», «Правові та організаційні основи підприємницької діяльності», «РАЦС», «Судочинство в господарських судах», «Основи римського приватного права», **голова циклової комісії.**
- Багай Н.О. – спеціаліст вищої категорії, кандидат юридичних наук, доцент, викладач дисципліни «Аграрне право України».
- Банасевич І.І. – спеціаліст вищої категорії, кандидат юридичних наук, доцент, викладач дисципліни «Цивільне право України».
- Блаженко Т.В. – спеціаліст II категорії, викладач дисципліни «Історія вчень про державу і право», «Нотаріат в Україні», «Право соціального забезпечення»
- Зеліско А.В. – спеціаліст вищої категорії, доктор юридичних наук, доцент, викладач дисципліни «Цивільне право України»
- Зінич Л.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат юридичних наук, викладач дисципліни «Право інтелектуальної власності»
- Квасниця С.М. – спеціаліст першої категорії, викладач дисциплін «Юридична деонтологія», «Державне управління та місцеве самоврядування в Україні», «Митне право України»
- Королик А.М. – спеціаліст, голова державної екзаменаційної комісії
- Малиновська І.В. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Теорія держави і права», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія держави і права України», «Адміністративне право України»

- Мороз Г.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат юридичних наук, доцент, викладач дисципліни «Екологічне право України»
- Наконечна І.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Кримінальне право України»
- Петровська І.І. – спеціаліст вищої категорії, кандидат юридичних наук, доцент, викладач дисциплін «Податкове право», «Фінансове право»
- Розвадовський В.І. – спеціаліст вищої категорії, кандидат юридичних наук, доцент, викладач дисципліни «Конституційне право України»
- Харченко І.Г. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Кримінально–процесуальне право України», «Організація судових і правоохоронних органів», «Правова статистика»
- Хруслов Б.Г. – спеціаліст вищої категорії, кандидат історичних наук, викладач дисциплін «Конституційне право зарубіжних країн», «Конституційно–процесуальне право»

8. Циклова комісія загальної та практичної підготовки (Верховинське відділення)

- Кречуняк В.В. – спеціаліст I категорії, викладач дисциплін «Країнознавство», «Історія України», «Всесвітня історія», «Людина і світ», «Художня культура», «Професійний етикет», **голова циклової комісії.**
- Аксюк Н.В. – спеціаліст, викладач дисципліни «Правознавство (Основи правознавства)»
- Гавучак Г.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Українська мова», «Українська література», «Українська мова за професійним спрямуванням»
- Глушко В.І. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Фізика», «Астрономія», «Математика»
- Вольвин Е.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Основи менеджменту», «Основи маркетингу», «Стандартизація в готелях»
- Данильчик П.В. – спеціаліст другої категорії, викладач дисциплін «Основи філософських знань», «Етика і естетика»
- Дзвінчук Г.М. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Біологія», «ОМЗ івалеологія», «Гігієна і санітарія в підприємствах готельного типу»
- Дзвінчук Ю.Ю. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Географія туризму»

Зуб'юк Н.В	– спеціаліст першої категорії, викладач дисципліни «Основи психології»
Кречуняк М.Г.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Інформатика», «Математика», «Інформатика і комп'ютерна техніка», «Інформаційні системи та технології», «Вища математика»
Мартищук В.Ф.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Основи охорони праці», «Екологія», «Безпеки життєдіяльності», «Основи охорони праці»
Микитин Л.М.	– спеціаліст I категорії, викладач дисциплін «Організація та технологія обслуговування в готелях», «Організація та технологія обслуговування в закладах ресторанного господарства», «Організація харчування та етнічні кухні» «Навчальна та виробнича практика»
Николук С.М.	– спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Польська мова», «Світова література»
Палійчук У.С.	– спеціаліст, викладач дисципліни «Хімія»
Плитчук М.М.	– спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, викладач дисциплін «Фізична культура», «Фізичне виховання» «Захист Вітчизни»
Стефлюк Н.І.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Друга іноземна мова (за проф. спрямуванням) німецька », «II Іноземна мова готельної та туристичної індустрії(німецька)»
Яцків Г. Ю.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Іноземна мова (англійська)», «Іноземна мова (англійська) за проф. спрямування», «Іноземна мова (англійська) готельного та туристичного бізнесу».

9. Циклова комісія професійної та практичної підготовки (спеціальність «Туризм»)

Павлюк С.М.	- спеціаліст вищої категорії, кандидат географічних наук, викладач дисциплін «Організація екскурсійного обслуговування», «Рекреаційна географія», «Організація та технологія обслуговування в готелях», , голова циклової комісії.
Блищук Д.В.	- спеціаліст I категорії викладач дисциплін «Технологія і організація туристичного обслуговування», «Економіка підприємства», «Бухгалтерський облік», «Економіка (Економічна

- теорія)», «Ціноутворення», «Навчальна та виробнича практика»
- Вівчаренко О.А. - спеціаліст вищої категорії, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, «Правове регулювання в туристичній діяльності»
- Дудка О.М. - спеціаліст вищої категорії, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформатики, викладач дисципліни «Інформаційні системи і технології», «Інформатика»
- Лазарович О.М. - спеціаліст вищої категорії, кандидат філологічних наук, доцент кафедри слов'янських мов, викладач
- Лояк Л.М. - спеціаліст вищої категорії, кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної та курортної справи, викладач дисциплін «Організація та технологія обслуговування в закладах ресторанного господарства»
- Максим'юк Н.М. - спеціаліст II категорії, викладач дисциплін «Технологія (Історія розвитку світового туризму та готельного господарства)», «Естетичне оформлення готелів», «Організація анімаційних послуг в туризмі», «Будівлі і устаткування», «Світове готельно-ресторанне господарство», «Організація та технологія обслуговування в закладах ресторанного господарства»
- Марковецька О.П. – спеціаліст, викладач дисципліни «Технологія та організація туристичного обслуговування», «Біологія»
- Орлова В.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат економічних наук, доцент кафедри організації туризму та управління соціокультурною діяльністю, доцент. Голова ДЕК.
- Сав'юк Г.П. – спеціаліст вищої категорії, кандидат технічних наук, доцент кафедри безпеки життєдіяльності, викладач дисципліни «Безпека життєдіяльності».

10. Циклова комісія математичної підготовки

- Гой Т.П. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат фізико–математичних наук, доцент кафедри диференціальних рівнянь і прикладної математики, викладач дисциплін «Алгебра», «Геометрія», «Математична логіка та теорія алгоритмів», **голова циклової комісії**

- Василів М.М. – спеціаліст II категорії, викладач дисципліни «Інформатика», «Бази даних та інформаційні системи», «Розробка WEB-застосувань»
- Гаріджук О.М. – спеціаліст I категорії, викладач дисципліни «Математика», «Безпека життєдіяльності», «Охорона праці», «Охорона праці в галузі»
- Казмерчук А.І. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат фізико–математичних наук, доцент кафедри диференціальних рівнянь і прикладної математики, відмінник освіти України, викладач дисципліни «Рівняння математичної фізики», «Основи наукових досліджень»
- Кондур О.С. – спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, кандидат фізико–математичних наук, доцент, викладач дисциплін «Теорія ймовірності та математична статистика», «Моделювання виробничих та економічних процесів»
- Козич О.В. – спеціаліст, викладач дисципліни «Об’єктивно-орієнтоване програмування»
- Лабачук О.В. – спеціаліст, викладач дисциплін «Алгебра», «Геометрія», «Математика», «Основи алгоритмізації та дискретної математики»
- Никорак Я.Я. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Програмне забезпечення обчислюваних систем», «Програмне забезпечення ЕОМ», «Основи Інтернет»
- Поштар В.М. – спеціаліст, викладач дисципліни «Інформаційно–комунікаційні технології», «Архітектура обчислювальних систем»
- Савка І.Я. – спеціаліст вищої категорії, кандидат фізико–математичних наук, викладач дисциплін «Вступ до спеціальності», «Дискретна математика», «Теорія функції комплексної змінної»
- Томашевська А.В. – спеціаліст вищої категорії, кандидат економічних наук, викладач дисципліни «Методи оптимізації»

11. Циклова комісія професійної та практичної підготовки (спеціальність «Прикладна математика»)

- Драган О.Б. – спеціаліст вищої категорії, викладач дисциплін «Лінійна алгебра та аналітична геометрія», «Математичний аналіз», «Офісне програмне забезпечення», «Математика», «Диференціальні рівняння», **голова циклової комісії**
- Бердій М.Я. – спеціаліст I категорії, викладач дисципліни «Алгоритмічні мови та програмування»

Власій О.О.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат технічних наук, доцент кафедри інформатики, викладач дисциплін «Основи інформатики та комп'ютерної техніки», «Інженерна та комп'ютерна графіка», «Інформатика»
Воробець Л.М.	– спеціаліст, викладач дисципліни «Інформаційно-комунікаційні технології»
Калина Л.І.	– спеціаліст вищої категорії, викладач–методист, викладач дисциплін «Фізика і астрономія», «Чисельні методи», «Математика».
Ковбас Л.П.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Математика», «Основи метрології і стандартизації»
Мазуренко В.В.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат фізико–математичних наук, викладач дисципліни «Теорія систем і керування»
Махней О.В.–	спеціаліст вищої категорії, кандидат математичних наук, доцент кафедри диференціальних рівнянь і прикладної математики, викладач дисциплін «Математичне моделювання», «Математичне забезпечення автоматизації прикладних досліджень», «Основи криптології», «Імітаційне моделювання»
Пікуляк М.В.	– спеціаліст вищої категорії, кандидат технічних наук, викладач дисциплін «Обчислювальні системи, мережі та комп'ютерні комунікації», «Інформатика»
Солонець М.В.	– спеціаліст I категорії, викладач дисципліни «Комп'ютерна схемотехніка», «Операційні системи та операційне програмування», «Практичний курс з інформатики»
Тринога Л.О.	– спеціаліст вищої категорії, викладач дисципліни «Математика», «Моделювання природничих процесів»

Усі педагогічні працівники, які викладають загальноосвітні предмети 100 % мають повну вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста або магістра.

Станом на 1 вересня 2018 року у коледжі працює 167 педагогічних працівників, з них:

- основні працівники – 64;
- сумісники – 103.

Кількість викладачів, які мають:

- вчене звання професора – 2;- 0.011%;
- вчене звання доктора наук – 3;- 0.017%;
- вчене звання доцента – 40;- 23%;
- науковий ступінь кандидата наук – 59; - 35%;

- почесне звання України «Заслужений юрист України» – 1; - 0.005%;

- педагогічне звання «Викладач-методист» – 20;- 11%.

2. ПЕРЕЛІК НАПРЯМІВ ТА СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ЗАЗНАЧЕННЯМ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ОБСЯГУ ТА ТЕРМІНУ НАВЧАННЯ

Спеціальність	Ліцензійний обсяг	Термін навчання
5.01010101 (012) «Дошкільна освіта»;	90	4р.
5.01010201 (013)«Початкова освіта»;	120	4р.
5.02020701 (022)«Дизайн»;	50	4р.
5.04030101 (113)«Прикладна математика»;	50	4р.
5.03040101 (081)«Правознавство»(«Право»);	40	4р.
5.14010101 (241)«Готельне обслуговування» («Готельно-ресторанна справа»);	20	3р.5м.
5.14010301 (242)«Туристичне обслуговування» («Туризм»).	25	2р.5м.

3. УМОВИ НАВЧАННЯ (КОРОТКА ІНФОРМАЦІЯ ПРО МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНУ БАЗУ КОЛЕДЖУ)

Коледж створений у формі відокремленого структурного підрозділу університету без права юридичної особи. Матеріальна база, соціальна, інформаційна структура університету повною мірою використовується для потреб коледжу, навчальні площі та матеріально-технічне оснащення в цілому забезпечують проведення теоретичної, методичної та практичної підготовки студентів.

За функціональним призначенням в університеті використовується 60933,66 м² навчальних приміщень, в тому числі 54777,21 м² - аудиторії, лабораторії, кабінети тощо, 3071,05 м² - комп'ютерні лабораторії, 3085,4 м² -

спортивні зали. Наукова бібліотека разом зі спеціалізованими читальними залами займає 3954,7 м².

У виділених для коледжу приміщеннях загальною площею 4440 м² знаходяться лекційні аудиторії, навчально-методичні кабінети, 2 комп'ютерні класи, читальний зал, бібліотека, їдальня, актовий зал. Забезпечено підключення до мережі Інтернет через Центр інформаційних технологій завдяки оптоволоконній системі передачі даних. Виходячи з обсягу ліцензійного прийому за денною та заочною формами навчання, в цілому, кількість робочих комп'ютерних місць на 100 студентів коледжу становить 11,3.

Всі навчальні приміщення коледжу відповідають санітарно-технічним нормам та правилам протипожежної безпеки.

Коледж забезпечено навчальними кабінетами, обладнаними відповідно до вимог. З метою забезпечення належного рівня виконання навчального плану циклу загальноосвітніх дисциплін функціонують:

- навчально-методичний кабінет української мови та літератури;
- навчально-методичний кабінет суспільних дисциплін;
- навчально-методичний кабінет математики;
- навчально-методичний кабінет теорії дизайну та історії мистецтва;
- навчально-методичний кабінет анатомії;
- лабораторія інформаційних технологій;
- навчально-методичний кабінет біології;
- навчально-методичний кабінет педагогічної майстерності;
- навчально-методичний кабінет іноземної мови;
- навчально-методичний кабінет географії;
- навчально-методичний кабінет педагогіки і психології;
- навчально-методичний кабінет трудового навчання і образотворчого мистецтва;
- навчально-методичний кабінет математичного моделювання.

З метою якісного проведення навчальних занять із дисциплін циклу загальноосвітньої підготовки задіяно 8 комп'ютерних лабораторій на 185 робочих місць Центру інформаційних технологій університету. Комп'ютери розміщені в аудиторіях відповідно до чинних санітарних норм.

У всіх комп'ютерних класах є доступ до мережі Internet. Комп'ютери об'єднані в локальну мережу. Окрім цього, студенти мають можливість використовувати ресурси безпроводної Wi-Fi мережі університету, підключеної до Internet.

Під час навчального процесу використовуються мультимедійні комплекси.

4. ОСНОВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ, СПОСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

У процесі викладання курсів навчальних дисциплін викладацький склад використовує різні методи та форми викладання та навчання (лекції: вступні, тематичні, підсумкові, оглядові лекції, лекції-диспути) практичні, семінарські заняття (у формі діалогу, тренінгів, ділової гри, конференцій, методу конкретних ситуацій (кейсів), групової дискусії, проблемного навчання, проектної технології), консультації (колективні, індивідуальні, групові), а також реалізує різні форми поточного та підсумкового контролю (тестування, виконання практичних завдань, розв'язування географічних, фізичних, математичних та ін. задач, написання рефератів, звітів практики, письмові та усні заліки та екзамени, контрольні, курсові роботи).

Практичне навчання студентів за спеціальностями організоване згідно із Положенням про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженим наказом Міністерства освіти від 08.04.1993 р. № 93 та внесеними змінами до нього від 20.12.1994 р. №351, Положенням про проведення практики студентів Івано-Франківського коледжу, навчальними планами, програмами практик і графіком навчального процесу.

Студенти, відповідно до навчальних планів, проходять різні види практик: навчальну, технологічну, виробничу, а також готують протягом навчання курсові роботи. Практика проводиться на туристичних базах області. Під час практики студенти виконують завдання з різних напрямів відповідно до спеціальності, науково-дослідну роботу, проводять дослідження результатів власних курсових робіт.

“Затверджую”

Ректор

І.Є. Цепенда

(підпис) (прізвище та ініціали)

" " 20__ року

М.П.

Форма № Н- 3.01

Кваліфікація **Художник-конструктор (дизайнер)**

Міністерство освіти і науки України

ДВНЗ `Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника`

Строк навчання **3 роки 10 міс.**

НАВЧАЛЬНИЙ ПЛАН

Підготовки **молодшого бакалавра** з галузі знань **02, Культура і мистецтво**

на основі **на основі базової загальної середньої освіти**

за спеціальністю **022 Дизайн**

спеціалізацією

Форма навчання **денна**

I. Графік навчального процесу

Курс	Вересень				Жовтень				Листопад				Грудень				Січень				Лютий				Березень				Квітень				Травень				Червень				Липень				Серпень									
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52		
1	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	К	К	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	Пз	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К	К			
2	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	К	К	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т		
3	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	К	К	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т
4	Ш	Ш	Ш	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	К	К	К	К	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	Т	С	С	Ш	Ш	Ш	А													

ПОЗНАЧЕННЯ:

Т - Теоретичне навчання; К - Канікули; С - Екзаменаційна сесія; НП - Навчальна практика; Пз - Польові збори; ШП - Педагогічна практика; А - Атестація;

II. ЗВЕДЕНІ ДАНІ ПРО БЮДЖЕТ ЧАСУ, тижні

Курс	Теоретичне навчання	Канікули	Екзаменаційна сесія	Навчальна практика	Польові збори	Педагогічна практика	Атестація	Всього
1	35	14	2		1			52
2	30	14	5	3				52
3	30	13	6	3				52
4	27	4	4			6	1	42
Разом	122	45	17	6	1	6	1	198

III. ПРАКТИКА

Назва практики	Семестр	Тижні
Навчальна		6
Біонічна	4	3
Пленерна	6	3
Виробнича		6
Технологічна	7	3
Переддипломна	8	3

IV. ДЕРЖАВНА АТЕСТАЦІЯ

Назва навчальної дисципліни	Форма державної атестації (екзамен, дипломний проєкт (робота))	Семестр
Історія України	екзамен	2
Географія	екзамен	4
Дипломне проєктування	дипломний проєкт	8
Українська мова	екзамен	4

22	Технологія процесу	7			1,8	54	26	12		14			28					2			
23	Основи формоутворення та конструювання	7			1,8	54	26	12		14			28					2			
24	Макетування та робота в матеріалі		6		1,8	54	30			30			24					2			
25	Художнє проектування		6		5,4	162	60			60			102					4			
26	Комп'ютерне проектування		6		2,7	81	60			60			21					4			
27	Навчальна практика				10,8	324							324								
28	Технологічна практика				5,4	162							162								
29	Переддипломна виробнича практика				5,4	162							162								
30	Дипломне проектування	8			9	270							270								
Разом за розділом (п. 2):		6	4		72	2160	551	68		483			1609	2	2	3	9	6	10	4	
3. Цикл природничо-наукової підготовки																					
31	Історія мистецтва	2			3,6	108	36	18		18			72		2						
32	Основи теорії дизайну		4		1,8	54	30	14		16			24			2					
33	Основи композиції	3			2,7	81	32	16		16			49		2						
34	Кольорознавство		3		1,8	54	32	16		16			22		2						
35	Основи пластичної анатомії		5		1,8	54	32	16		16			22				2				
36	Основи креслення і нарисної геометрії		2		3,6	108	36			36			72		2						
37	Основи інформатики та комп'ютерної техніки		4		1,8	54	30			30			24			2					
38	Охорона праці	7			1,8	54	26	12		14			28							2	
39	Безпека життєдіяльності		8		1,8	54	30	14		16			24							2	
40	Основи екології		4		1,8	54	30			30			24			2					
41	Основи психології		8		1,8	54	30	14		16			24							2	
42	Етика ділового спілкування		6		1,8	54	30	14		16			24						2		
43	Економіка та організація діяльності		5		1,8	54	32	16		16			22					2			
Разом за розділом (п. 3):		3	10		27,9	837	406	150		256			431		4	4	6	4	2	2	4
4. Цикл дисциплін спеціалізації `Дизайн середовища`																					
44	Комп'ютерна графіка проектування дизайну середовища		7		7,2	216	104			104			112							8	
45	Ландшафтний дизайн		6		7,2	216	90	44		46			126						6		
46	Основи архітектури		5		3,6	108	64	32		32			44				4				
47	Основи проектування інтересу		5		3,6	108	64	32		32			44				4				
48	Малі архітектурні форми		7		3,6	108	52	26		26			56							4	
49	Курсовий проєкт зі спеціалізації			7	3,6	108							108								
Разом за розділом (п. 4):		5	1		28,8	864	374	134		240			490					8	6	12	
5. Варіативна частина																					
50	Вступ до спеціальності		3		1,8	54	32			32			22		2						
51	Історія декоративно-прикладного мистецтва	5			3,6	108	64	32		32			44				4				
52	Основи іконографії		8		3,6	108	60	12		48			48							4	

53	Ергономіка		4		1,8	54	30	14		16			24			2					
54	Менеджмент та економіка соціально-культурної сфери		8		1,8	54	30	14		16			24							2	
55	Шрифти		7		3,6	108	52	26		26			56						4		
56	Декор і орнамент		6		3,6	108	60	30		30			48					4			
57	Спеціалізований рисунок	5			7,2	216	96			96			120			6					
58	Спеціалізований живопис	7			7,2	216	78			78			138						6		
59	Проектування в дизайні	8			7,2	216	90			90			126							6	
60	Синтез творів мистецтва в дизайні	8			7,2	216	90	44		46			126							6	
61	Робота в матеріалі	6			7,2	216	120			120			96					8			
62	Курсовий проект			6	3,6	108							108								
63	Прикладна перспектива		3		1,8	54	32	16		16			22		2						
Разом за розділом (п. 5):		6	7	1	61,2	1836	834	188		646			1002		4	2	10	12	10	18	
6. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки																					
64	Історія України (вища)		3		1,8	54	32	16		16			22		2						
65	Українська мова (за професійним спрямуванням)	5			1,8	54	32	16		16			22			2					
66	Культурологія		4		1,8	54	30			30			24		2						
67	Основи філософських знань (філософія та релігієзнавство)	8			2,7	81	30	14		16			51							2	
68	Основи економічної теорії		3		1,8	54	32			32			22		2						
69	Основи правознавства		3		1,8	54	32			32			22		2						
70	Соціологія		7		1,8	54	26	12		14			28							2	
71	Іноземна мова (за професійним спрямуванням)		8		7,2	216	90			90			126							6	
72	Фізичне виховання		6,7		5,4	162	88			88			74			2	2	2			
Разом за розділом (п. 6):		2	8		26,1	783	392	58		334			391		6	2	4	2	4	8	
Загальна кількість					216	8390	4000	598		3402			4390	32	34	32	32	32	32	30	
Кількість годин на тиждень													67								
Кількість екзаменів													17		1	2	2	4	1	4	3
Кількість заліків													48		9	8	10	4	7	5	5
Кількість курсових проектів													2					1	1		
Кількість курсових робіт													0								

Декан факультету _____

АНОТАЦІЇ ДИСЦИПЛІН
Напрямок підготовки 5.02020701 (022) «Дизайн»;
для ОКР «Молодший спеціаліст»

Цикл дисциплін загальноосвітньої підготовки

Дисципліна: **Історія України.**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 1,2 семестри

Мета: сформувавши соціальну компетентність, тобто здатність жити в українському соціумі, яка змістовно представлена сукупністю політичної, соціально-економічної, соціально-комунікативної, полікультурної, інформаційно-інструментальної, індивідуально-особистісної компетентностей, а також предметні компетентності такі, як хронологічна, просторова, інформаційна, мовленнєва, логічна, аксіологічна.

Завдання: формування історичного мислення, наукового світогляду; набуття навичок науково-історичного аналізу; виявлення логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу; виховання високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

Зміст дисципліни. Зміст курсу включає такі теми: «Україна на початку ХХ ст.», «Україна в Першій світовій війні», «Українська державність 1917–1921 рр.», «УСРР в період непу (1921–1928 рр.)», «Радянська модернізація України (1929–1938 рр.)», «Західноукраїнські землі в 1919–1939 рр.», «Україна у Другій світовій війні (1939–1945 рр.)», «Повоєнна відбудова України», «Україна в умовах політичної та економічної лібералізації суспільства (1953–1964 рр.)», «Україна в період загострення кризи радянської системи (середина 1960-х – початок 1980-х рр.)», «Розпад Радянського Союзу та відродження незалежності України (1985–1991 рр.)», «Україна в умовах незалежності», «Наш край у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.».

Оцінювання: поточне, «Дошкільна освіта», «Початкова освіта» – диференційований залік, «Правознавство» – державна підсумкова атестація.

Дисципліна: **Всесвітня історія**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 1, 2 семестр

Мета: формування компетентностей, які базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню, уміння оперувати науковими знаннями та фактичним матеріалом, накопичення історичних знань, а на їх основі вирішення проблем, які виникають у різних життєвих ситуаціях, розвивати здатність до системного мислення, яке включає індивідуальний досвід участі в навчальному процесі або вміння вчитися, розуміння практично-наслідкових зв'язків розвитку суспільства й уміння їх використовувати в професійній і соціальній діяльності, вміння застосовувати

історичні знання і набуті уміння для практичної діяльності в суспільстві, виховання у студентів соціальних компетентностей, пов'язаних з соціальною діяльністю особистості, життям суспільства, виховання патріотизму і вміння жити в багато культурному суспільстві, розвивати здатність студента орієнтуватися в проблемах сучасного суспільно-політичного життя, навчити оцінювати найважливіші досягнення національної, європейської та світової культури, їх взаємовплив та діалог культур різних народів, підготовка до активного громадського життя в Українській державі.

Завдання: головним завданням вивчення предмета є надання майбутнім фахівцям системи історичних знань, умінь та навичок, здатність до творчого мислення, судження, усвідомлення загальнолюдських цінностей у світлі історичних подій, навчити студента рухатись у просторі ідей, фактів, понять, допомогти виробити цілісний погляд на світ, формувати повноцінного громадянина в умовах розбудови незалежної України, формувати функціональні, мотиваційні та соціальні компетентності, виходячи з понять Батьківщина, самовираження, права і свободи людини, держава, громадянин, людина, сім'я тощо.

Зміст дисципліни. Вступ. Світ на початку ХХ століття. Перша світова війна 1914-1918 роки. Повоєнне облаштування світу. Період повоєнної кризи та революцій (1917-1923 роки). Період стабілізації в Європі та в Північній Америці (1924-1929 роки). Світ у період економічної кризи 1929-1933 роки та подолання її наслідків. Назрівання Другої світової війни. Друга світова війна. Міжнародні відносини (1945 – початку ХХІ століття). Американський континент: США, Канада та Латинська Америка (1945 роки – початок ХХІ століття). Країни Західної Європи (1945-початок ХХІ століття). Країни Центральної та Східної Європи (1945 роки – початок ХХІ століття). Країни Азії та Африки в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Розвиток культури (1945 роки – початок ХХІ століття). Глобальні проблеми людства.

Оцінювання: поточне оцінювання, форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна: **Українська мова**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 2 роки, 1,2,3,4 семестри

Мета: виховання студента як компетентної мовної особистості, яка відзначається високою мовленнєвою культурою, формування навичок комунікативно виправданого користування засобами мови в різних життєвих ситуаціях з обов'язковим дотриманням мовних норм та мовленнєвого етикету; вироблення умінь за лексемами й граматичними формами пізнавати національне світосприймання, ментальність рідного народу.

Завдання: виховання свідомого прагнення до вивчення української мови; вироблення у студентів компетенцій комунікативно виправданого користування засобами мови в різних життєвих ситуаціях; ознайомлення з мовною системою як основою формування мовних умінь і навичок — орфоепічних, лексичних,

граматичних, правописних, стилістичних; формування духовного світу студентів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів, прилучення через мову до культурних надбань українського народу і людства в цілому.

Зміст дисципліни. Практична стилістика і культура мовлення. Стилiстичнi засоби фонетики. Стилiстичнi засоби лексикологiї та фразеологiї. Словотворчi засоби стилiстики. Сприймання чужого мовлення. Відтворення готового тексту. Практична стилістика і культура мовлення. Морфологічні засоби стилістики. Стилiстика простих речень. Стилiстика складних речень. Ділові папери. Інформаційні документи. Звіт. Стилiстика речень з різними способами вираження чужого мовлення. Функціональна стилістика і культура мовлення. Студентський проект удосконалення власного мовлення. Риторика.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю - ДПА (4 семестр).

Дисципліна: Українська література

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 2 роки, 1, 2, 3, 4 семестри

Мета: підвищення загальної освіченості майбутніх молодших спеціалістів, заохочення до читання та вивчення художньої літератури, „а через неї до фундаментальних цінностей культури”, розширення культурно-пізнавальних інтересів студентів; сприяння всебічному розвитку, духовному збагаченню, активному громадянському, морально-етичному, соціальному становленню й самореалізації особистості в сучасному світі; формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, орієнтованої на вищі національні та загальнолюдські ідеали й цінності.

Завдання: формування гуманістичного світогляду молодих громадян, розвиток їх духовного світу, утвердження загальнолюдських морально-етичних орієнтирів, сприяння національному самоусвідомленню і стійкому відчуттю приналежності до європейської спільноти, бачення в українській художній творчості ментальних особливостей українця; піднесення загальної освіченості студентів у цілому, гуманітарної зокрема; набуття ними базових знань з української літератури, необхідних для повноцінної самореалізації в суспільстві; ознайомлення із визначними творами української художньої літератури, розвиток уміння сприймати літературний твір як явище мистецтва слова; формування читацької культури студентів, розвиток їх естетичних уподобань і смаків, уміння розрізняти явища класичної і масової культури; піднесення престижу національної літератури, виховання її читача й шанувальника, формування стійкого інтересу до української літератури як вагомого духовного спадку народу, повноцінного оригінального мистецтва; вивчення української літератури в національному і світовому культурологічному контекстах, у міжпредметних зв'язках; розвиток творчих та інтелектуальних здібностей студентів, логічного і критичного мислення, культури полеміки, уміння аргументувати власну думку, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі; вироблення вміння застосовувати

здобуті на уроках літератури знання, навички у практичному житті; розвиток навичок самоосвіти, бажання і спроможності навчатися.

Зміст дисципліни. Література 70-90 рр. ХІХ ст. Українська література 10 рр. ХХ ст. Українська література 20-30 рр. ХХ ст. Поняття про «розстріляне Відродження». Поезія 20-30 рр. ХХ ст. Проза. Загальний огляд. Драматургія 20-30 рр. ХХ ст. Українська література за межами України. Література в Західній Україні (до 1939 р.). Еміграційна література. Організація МУР. Українська література 40-50 рр. ХХ ст. Українська література за межами України. Українська література другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Загальні зауваження до характеристики літературного процесу. Поети-шістдесятники (загальна характеристика культурологічного явища «шістдесятництва»). Українська проза другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Українська «химерна проза» ХХ ст. Література «українського бароко». Українська історична проза. Сучасна «молода» українська література. Сучасна поезія. Сучасна проза. Творчість Марії Матіос, Євгенії Кононенко, Дари Корній, Люко Дашвар. Література рідного краю.

Викладацький склад: Багрій М. А., Данилко О. П., Івасів Я. І., Ликтей Л. М., Полякова Т. В., Скиданчук О. М., Скоморовська Н. Б.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік (4 семестр).

Дисципліна: **Світова література**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1,5 року, 1, 2, 3 семестри

Мета: формування широкої читацької компетенції у студентів, яка базується на знаннях, уміннях пізнавального і творчого характеру, соціальних навичках, світоглядних переконаннях тощо.

Завдання: формувати у студентів уявлення про художню літературу як мистецтво слова, ознайомити студентів із сукупністю відомостей про вершинні явища світового літературного процесу означеного періоду, висвітлити найважливіші періоди творчого шляху визначених програмою авторів, розкрити проблематику та ідейно – тематичну основу художніх творів, визначити місце і значення творчості письменника у розвитку світової культури, виявити нові засоби та форми художнього самовираження митця, навчити визначати національну своєрідність творів.

Зміст дисципліни. Соціально-психологічна проза ХІХ ст. Загальна характеристика розвитку культури та літератури ХІХ ст., розквіт соціально-психологічної прози. Література другої половини ХІХ ст. та на межі ХІХ – ХХ ст. Традиції і новаторські зрушення в літературі другої половини ХІХст. Декадентські настрої в літературі та інших видах мистецтва. Поетична революція. Література першої половини ХХ ст. Історико-соціальна характеристика доби. Найвідоміші представники авангардистських і модерністських течій першої половини ХХ ст. Література другої половини

ХХ ст. Специфіка літератури другої половини ХХ ст. Розвиток існуючих і виникнення нових літературних напрямів, течій і тенденцій. Постмодерністська проза останніх десятиліть ХХ ст. Література на межі ХХ –

XXI ст. Загальна характеристика історико-культурної ситуації к.ХХ-поч.ХХІ ст. Постмодернізм як один із провідних напрямків мистецтва кінця ХХ ст.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна: **Математика**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 2 роки, 1, 2, 3, 4 семестри

Мета: забезпечення рівня підготовки студентів з математики, необхідного для спеціальної підготовки та майбутньої професійної діяльності.

Завдання: формування у студентів наукового світогляду, уявлень про ідеї і методи математики, її ролі у пізнанні дійсності, усвідомлення математичних знань як невід'ємної складової загальної культури людини, необхідної умови повноцінного життя в сучасному суспільстві; стійкої мотивації до навчання; оволодіння студентами мовою математики в усній та письмовій формах, системою математичних знань, навичок і умінь, потрібних у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності, достатніх для успішного оволодіння іншими освітніми галузями знань і забезпечення неперервності освіти; інтелектуальний розвиток особистості, передусім розвиток у студентів логічного мислення і просторової уяви, алгоритмічної, інформаційної та графічної культури, пам'яті, уваги, інтуїції; екологічне, естетичне, громадянське виховання та формування позитивних рис особистості; формування життєвих і соціально-ціннісних компетентностей студента.

Зміст дисципліни. Вступ. Основні види рівнянь та нерівностей з однією змінною. Дійсні числа. Числові функції. Корінь n -го степеня. Степенева функція. Тригонометричні функції кута. Тригонометричні рівняння та нерівності. Показникова функція. Логарифмічна функція. Похідна функції. Застосування похідної для дослідження функцій. Первісна. Визначений інтеграл. Застосування інтегралів. Елементи комбінаторики. Елементи теорії ймовірностей та математичної статистики. Вступ. Аксиоми планіметрії. Система опорних фактів курсу планіметрії. Початкові поняття стереометрії. Взаємне розміщення прямих у просторі. Паралельність прямої та площини. Паралельність площин. Перпендикулярність прямої і площини. Перпендикулярність площин. Відстані та кути у просторі. Вектори та координати у просторі. Геометричні тіла та многогранники. Тіла обертання. Об'єми многогранників. Об'єми та площі поверхонь тіл обертання.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – ДПА

Дисципліна: **Іноземна мова**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 2 роки, 1, 2, 3, 4 семестри

Мета: забезпечити студентів системними знаннями фонетичної, лексичної, граматичної структури англійської мови та сформувати практичні мовленнєві навички, забезпечити практичне володіння усним і писемним літературним мовленням; вільно і граматично правильно спілкуватися іноземною мовою в різних ситуаціях повсякденного і професійного спілкування.

Завдання: сформувати у студентів системні знання з англійської мови і навчити правил їх функціонування та застосування у процесі спілкування; сформувати комунікативну компетенцію - здатність сприймати та адекватно реагувати на англійське мовлення різного функціонального спрямування; вдосконалити вміння студентів сприймати на слух монологічне та діалогічне англійське мовлення; навчити студентів спонтанно відтворювати діалогічне та монологічне мовлення відповідно до тематики, що вивчається; сформувати вміння здійснювати різні види письмових завдань (тести, диктанти, перекази, твори тощо) з метою вдосконалення навичок писемного мовлення; виробити у студентів навички правильної англійської вимови, максимально наближеної до літературно-фонетичних норм та навчити застосовувати фонетичні групи у практичному оволодінні англійською мовою; сформувати артикуляційну базу англійської мови; сформувати країнознавчу компетенцію – систему знань про особливості соціокультурного розвитку країн, мова яких вивчається (США, Великобританія, Австралія, Нова Зеландія); розвивати вміння здійснювати комунікацію англійською мовою на професійному рівні;

Зміст дисципліни. Люди та стосунки між ними. Якості особистості. Стосунки з товаришами, взаємодопомога. Мої друзі. Спілкування у сім'ї. Вибір професії. Робота та професії. Вимоги до професійних якостей та кваліфікації. Школа. Шкільне життя. Національна кухня Великої Британії та України. Сучасні засоби комунікації. Природні катаклізми. Види катаклізмів, їх причини та наслідки. Живопис в Україні. Живопис у Великобританії. Світ спорту. Спорт у моєму житті. Важливість англійської мови в світі. Вчимо мову самостійно. Готуємось до екзаменів . На екзамені. Плани на майбутнє. Вибір професії та пошук роботи. Взаємовідносини в сім'ї . Батьки і діти. У ресторані. Культура харчування в Україні. Культура харчування в Британії. Смаки та уподобання. Заклади громадського харчування. Природа і довкілля. Забруднення і його види. Поговоримо про мистецтво і його жанри. Молодь і молодіжна культура. Проблеми зайнятості молоді. Представницькі місії за кордоном. Міжнародне співробітництво.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – ДПА, залік.

Дисципліна: **Біологія**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 1, 2 семестр.

Мета: забезпечення підготовки молодших спеціалістів знаннями з біології, формування наукової картини живої природи, екологічної культури, зміцнення духовного і фізичного здоров'я, формування ключових компетентностей, яких потребує сучасне життя.

Завдання: засвоєння студентами знань про хімічну будову, властивості, структуру і функціонування живих систем на різних рівнях організації живого; взаємозв'язки між живими системами, неживою природою; оволодіння методологією наукового пізнання; вміннями самостійного вивчення основних понять, законів, біологічних закономірностей; уміннями спостерігати, досліджувати і пояснювати явища природи; застосовувати теоретичні знання з метою професійного самовизначення у прикладних сферах людської діяльності (медицина, сільське господарство, біотехнологія, педагогіка); формування вмінь встановлювати гармонійні стосунки з природою на основі поваги до життя як найвищої цінності, до всього живого як унікальної частини біосфери; емоційно-ціннісного ставлення до природи, до себе, до людей, до загальнолюдських духовних цінностей; формування умінь використовувати набуті знання для оцінки наслідків своєї діяльності по відношенню до навколишнього середовища, здоров'я інших людей, власного здоров'я, обґрунтування та дотримання заходів профілактики захворювань, правил поведінки у природі; розвиток інтелектуальних і творчих здібностей та якостей особистості, прагнення до самоосвіти; виховання переконаності у можливості пізнання живої природи, необхідності дбайливого ставлення до оточуючого середовища, власного здоров'я.

Зміст дисципліни. Розділ I. «Молекулярний рівень організації життя». Розділ II «Клітинний рівень організації життя». Розділ III «Організмний рівень організації життя». Розділ IV «Надорганізмні рівні організації життя». Розділ V «Історичний розвиток органічного світу».

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна: Географія

Статус: нормативна.

Рік, семестр:

Мета: вдосконалити уяву студентів про географічну картину світу, утверджувати поняття про географію як конструктивну науку і формувати географічне мислення на основі історичного, територіального, комплексного, типологічного, проблемного і конструктивного підходів.

Завдання: формування соціальної та поглиблення функціональної, інформаційної та ціннісно-сислової компетенції.

Зміст дисципліни. Вступ. Предмет соціально-економічної географії світу. Історико-географічні регіони світу. Видатні економ-географи світу. Розділ I. ЗАГАЛЬНА ЕКОНОМІКО – ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СВІТУ. Політична карта світу. Населення світу. Взаємодія суспільства і природи. Світові природні ресурси. Світове господарство. Промисловість. Глобальні проблеми людства. Розділ II. РЕГІОНИ ТА КРАЇНИ СВІТУ.

Країни Європи. Країни Азії. Країни Північної Америки. Країни Латинської Америки. Країни Африки, Австралії та Океанії.

Оцінювання: поточне оцінювання, форма підсумкового контролю – залік («Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Дизайн»; ДПА («Правознавство»)).

Дисципліна: **Фізика**

Статус: нормативна.

Рік, семестр:

Мета: ознайомити студентів з основними принципами і законами фізики та їх математичними виразами, ознайомити студентів з основними фізичними явищами, методами їх спостереження та експериментального дослідження. Навчити формувати і розв'язувати фізичні задачі, дати студентам уявлення про границі застосування фізичних моделей.

Завдання: студенти повинні **знати:** теоретичний матеріал в рамках програмних вимог; основні підходи розв'язування задач з курсу фізики; теоретичні основи обробки результатів вимірювань; **вміти:** формулювати основні закони фізики; розв'язувати задачі з курсу фізики; проводити експеримент по визначенню фізичних величин та перевірці законів фізики.

Зміст дисципліни. Задачі та експериментальний метод фізики. Абстракції та моделі у фізиці. Фізичні величини та їх вимірювання. Система одиниць фізичних величин. Кінематика матеріальної точки. Кінематика твердого тіла. Динаміка матеріальної точки. Перетворення Лоренца. Рух системи матеріальних точок. Закон збереження імпульсу. Закон збереження енергії. Рух тіл змінної маси. Кінетична енергія твердого тіла Рух при наявності сил тертя. Рух у полі сил тяжіння. Коливання. Гармонічні коливання. Згасаючі коливання. Вимушені коливання. Явище резонансу. Механіка пружних тіл. Механіка рідин і газів. Гідростатика. Хвильовий рух. Елементи акустики. Основне рівняння кінетичної теорії газів; термодинамічні величини; статистичний і термодинамічний метод опису речовини; кінетичні характеристики молекулярного руху; задачі термодинаміки (поняття роботи, теплоти, внутрішньої енергії); процеси в ідеальних газах; закони реального газу; процеси, що відбуваються в рідких розчинах; молекулярний опис явищ в твердих тілах. основні ідеї, поняття і закони електрики і магнетизму, закони постійного струму, діелектричні властивості кристалів, механізми електропровідності, електропровідність металів та напівпровідників, електромагнітну індукцію, рівняння Максвелла, електромагнітні коливання і хвилі, основні методи вимірювання електричних і магнітних величин та обробки даних експериментальних вимірювань. Основні поняття, визначення та закони оптики; теоретичні основи оптичних явищ; будова та принцип дії основних оптичних приладів. Основні властивості атомних ядер, основні властивості ядерних сил, основні закономірності і теоретичні уявлення про механізми α -, β -, γ -розпаду, моделі атомних ядер, ядерні реакції та їх класифікація, реакція поділу атомних ядер

та її практичне використання, основні положення фізики елементарних частинок.

Оцінювання: поточне: контрольні роботи, усні відповіді, захист лабораторних робіт; форма підсумкового контролю - залік.

=

Дисципліна: **Хімія**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 1, 2 семестр.

Мета: підвищення загальної освіченості майбутніх молодших спеціалістів, заохочення до вивчення даного предмета; формування засобами навчального предмета ключових компетентностей, необхідних для соціалізації, творчої самореалізації особистості, розуміння природничо-наукової картини світу; вироблення екологічного способу й стилю мислення, поведінки; утвердження гуманістичного світогляду особистості, орієнтованої на вищі національні та загальнолюдські ідеали й цінності.

Завдання: засвоєння системи знань про фундаментальні закони та факти хімії; висвітлення ролі хімії як науки, що забезпечує вирішення глобальних проблем людства, таких як енергетична, сировинна, продовольча та проблеми створення нових матеріалів; уміння здійснювати пошук, опрацьовувати та систематизувати наукову інформацію, оцінювати її достовірність; уміння самостійно й умотивовано організувати власну пізнавальну діяльність, виконувати лабораторні експерименти, проводити розрахунки за хімічними формулами і рівняннями; орієнтуватися і приймати рішення у проблемних наукових та практичних ситуаціях; розвиток інтелектуальних і творчих здібностей студентів у процесі вивчення предмета «Хімія»; формування розуміння впливу хімії на технічний прогрес людства; пояснення хімічних процесів, що відбуваються в природі, побуті та на виробництві; вироблення навиків екологічно правильної поведінки в довіллі; екологічне виховання студентів у цілому; розуміння небезпеки хімічних забруднень та їх впливу на організм людини, ризику безпечного поводження з легкозаймистими, токсичними та вибуховими речовинами; використання набутих знань та вмінь у практичному житті та побуті для визначення можливостей перебігу хімічних перетворень у різних умовах і розуміння їх наслідків; виготовлення розчинів необхідної концентрації в побуті та на виробництві.

Зміст дисципліни. Повторення питань курсу хімії основної школи.

Неметалічні елементи та їх сполуки. Металічні елементи та їх сполуки. Органічні сполуки. Хімія і життя.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна: **Астрономія**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 3 семестр.

Мета: забезпечення рівня підготовки студентів з астрономії, необхідного для спеціальної підготовки та майбутньої професійної діяльності.

Завдання: формування у студентів наукового світогляду, уявлень про ідеї і методи астрономії, її ролі у пізнанні дійсності, усвідомлення знань з астрономії як невід'ємної складової загальної культури людини, необхідної умови повноцінного життя в сучасному суспільстві; стійкої мотивації до навчання; оволодіння студентами системою знань, умінь та навичок з астрономії, потрібних у повсякденному житті та майбутній професійній діяльності; інтелектуальний розвиток особистості; екологічне, естетичне, громадянське виховання та формування позитивних рис особистості; формування основ знань про методи та результати вивчення законів руху, фізичної природи, еволюції небесних тіл та Всесвіту в цілому; формування життєвих і соціально-ціннісних компетентностей студента.

Зміст дисципліни. Вступ. Предмет астрономії, її розвиток та значення в житті суспільства. Основи практичної астрономії. Методи та засоби астрономічних досліджень. Сонячна система. Зорі та еволюція зір. Наша Галактика. Будова й еволюція Всесвіту.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна: Захист Вітчизни (Медико-санітарна підготовка)

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 1, 2 семестр.

Мета: підготовка студентів до надання першої медичної допомоги постраждалим в умовах надзвичайних ситуацій мирного і військового часу при отриманні механічних травм, радіаційних уражень та різноманітних отруєнь і укусів.

Завдання: знати заходи, ліки і засоби першої медичної підготовки при різноманітних ушкодженнях і хворобах; вміти надавати першу допомогу постраждалим від надзвичайних ситуацій; набути первинних навичок у проведенні реанімаційних заходів, прийомів зупинки кровотеч, іммобілізації, накладання пов'язок при пораненнях, оволодінні засобами медичної допомоги при різноманітних отруєннях.

Зміст дисципліни. Основні травми та перша допомога при них. Основні методи реанімації потерпілих та правила надання першої допомоги. Фізіологічні основи статевих відносин. Профілактика інфекційних захворювань та догляд за хворими.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік.

Дисципліна: Інформатика

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 1, 2 семестр.

Мета: формування у студентів теоретичної бази знань з інформатики, умінь і навичок ефективного використання сучасних комп'ютерно-інформаційних технологій у своїй діяльності, що має забезпечити формування у студентів основ інформаційної культури та інформатично-комунікативної компетентності.

Завдання: формування в студентів бази знань, умінь і навичок, необхідних для кваліфікованого та ефективного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-пізнавальній діяльності та повсякденному житті; розвиток в студентів умінь самостійно опановувати та раціонально використовувати програмні засоби різного призначення, цілеспрямовано шукати й систематизувати інформацію, використовувати електронні засоби обміну даними; формування в студентів умінь застосовувати інформаційно-комунікаційні технології з метою ефективного розв'язання різноманітних завдань щодо отримання, обробки, збереження, подання інформації, які пов'язані з майбутньою професійною діяльністю в умовах інформаційного суспільства.

Зміст дисципліни. Основні поняття інформатики. Програмне забезпечення ПК. Операційна система Windows. Сервісне програмне забезпечення. Текстовий процесор. Комп'ютерні презентації та публікації. Створення й показ комп'ютерних презентацій. Основи створення комп'ютерних публікацій. Служби Інтернету. Електронна пошта. Інтерактивне спілкування. Інформаційні технології у навчанні. Основи програмування. Засоби візуальної розробки програм.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік («Початкова освіта», «Дошкільна освіта», «Дизайн», («Правознавство»), ДПА («Прикладна математика»).

Дисципліна: **Людина і світ**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 1 рік, 3 семестр.

Мета: оволодіння основами суспільствознавчих дисциплін як от філософія, соціологія, психологія, культурологія, політологія та інших шляхом формування цілісного уявлення про людину і суспільство та їхні взаємозв'язки.

Завдання: сприяти самовизначенню учнів і формуванню у них свідомої життєвої та соціальної позиції; запропонувати учням систему теоретичних знань з основ суспільствознавчих дисциплін таким чином сформувавши базу для більш ґрунтовного їх вивчення у закладах вищої освіти в майбутньому; сформувати знання про світогляд, його структуру форми функції та історичні типи; забезпечити набуття учнями узагальнених знань про процеси та явища суспільного буття, про філософські, культурні, політико-правові та соціально-економічні основи життя демократичного суспільства; залучити учнівську молодь в суспільне життя, виховання в учнів

таких громадянських рис як правова відповідальність, толерантність, ініціативність, громадянська активність, національна самосвідомість.

Зміст дисципліни. Вступ до курсу «Людина і світ». Поняття «людина як біосоціальна істота». Поняття «соціалізація». Гендерна соціалізація особистості. Поняття субкультури. Молодіжна субкультура. Школа. Однолітки. Стереотипи та їх роль у житті людини і суспільства. Толерантність. Ксенофобія. Расизм. Гендерні стереотипи. Поняття «конфлікт». Типи конфліктів. Зародження конфліктів та шляхи їх подолання. Поняття соціуму. Історичні типи стратифікованих суспільств. Поняття соціальної мобільності. Спілкування та співпраця як перспектива розвитку соціуму. Еволюція уявлень про права людини в історії людства. Фундаментальні права і свободи людини, їх класифікація. Поняття громадянського суспільства: суть, атрибути та функції. Політика як суспільне явище. Політична система: сутність, структура, функції. Поняття, форми та принципи демократії. Вибори як інструмент демократії. Поняття громади. Територіальне громадське та місцеве самоврядування. Участь громадян в управлінні суспільством. Засоби масової інформації та їх роль у суспільному житті. Поняття нації. Нація і націоналізм. Нація етнічна і політична. Поняття полікультурності як добросусідства культур. Шляхи розв'язання міжнаціональних, міжконфесійних конфліктів. Місце України в інтеграційних процесах в Європі та у світі. Я — член сім'ї, громадянин держави, громадянин планети Земля.

Оцінювання: поточне, форма підсумкового контролю – залік.

Назва дисципліни: **Фізичне виховання.**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 3, 4 рік; 5, 6, 7 семестри.

Мета: послідовне формування фізичного виховання особистості фахівця відповідного рівня освіти.

Завдання : формування розуміння ролі фізичної культури в розвитку особистості і підготовки її до професійної діяльності, мотиваційно-ціннісного ставлення до фізичної культури, установа на здоровий спосіб життя, фізичне вдосконалення і самовиховання, потреби в регулярних заняттях фізичними вправами і спортом; формування системи знань з фізичної культури та здорового способу життя, необхідних у процесі життєдіяльності, навчання, роботі, сімейному фізичному вихованні;

зміцнення здоров'я, сприяння правильному формуванню і всебічному розвитку організму, профілактика захворювань, забезпечення високого рівня фізичного стану, працездатності на протязі всього періоду навчання; оволодіння системою практичних умінь і навичок занять головними видами і формами раціональної фізкультурної діяльності, забезпечення, зберігання і зміцнення здоров'я, розвиток й удосконалення психофізичних можливостей, якостей і властивостей особистості.

Зміст дисципліни. Теоретична підготовка

1. Фізична культура і спорт у системі загальнолюдських цінностей, забезпечення здоров'я і фахової дієздатності.
2. Фізична культура і система фізичного виховання у вищих навчальних закладах.
3. Фізична культура і основи здорового способу життя студента.
4. Фізична підготовка в системі фізичного вдосконалення людини.
5. Контроль і самоконтроль у процесі фізичного удосконалення.

Методична підготовка

1. Засоби перевірки і оцінки головних рухових якостей (витривалість, сила, швидкість, спритність, гнучкість) та навичок і умінь (плавання, легка атлетика, ігрові види спорту, туризм, орієнтування тощо)
2. Організація і методика проведення самостійних занять з фізичного виховання в умовах вищого навчального закладу.
3. Методика самоконтролю в процесі занять фізичними вправами.
4. Основи методики побудови визначеної форми занять системами фізичних вправ.
5. Основи методики загартування.

ЦИКЛ ГУМАНІТАРНИХ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Назва дисципліни: **Українська мова (за професійним спрямуванням).**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 4 рік, 8 семестр.

Мета: формування комунікативної компетенції студентів; набуття комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей студентів та спонукає до самореалізації фахівців, активізує пізнавальні інтереси, реалізує евристичні здібності як визначальні для формування професійної майстерності та конкурентоздатності сучасного фахівця; сприйняття й відтворення фахових текстів, засвоєння лексики і термінології

свого фаху, вибір комунікативно виправданих мовних засобів, послуговування різними типами словників.

Завдання : сформувати правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності; забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення; виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні; розвивати творче мислення студентів; виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій; сформувати навички оперування фаховою термінологією вчителя, редагування, коригування та перекладу наукових педагогічних текстів.

Зміст дисципліни. Поняття національної та літературної мови. Мова професійного спілкування. Професійна мовно-комунікативна компетенція. Мовне законодавство та мовна політика в Україні. Словники у професійному мовленні. Функціональні стилі української мови та сфера їх застосування. Спілкування і комунікація. Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію. Публічний виступ як важливий засіб комунікації.

Тривалість: 1,5 кредити ECTS / 54 години — 12 тижнів, 2 години на тиждень.

Оцінювання: поточне оцінювання, підсумковий контроль — екзамен.

Назва дисципліни: Історія України

Статус: Нормативна Рік 2, семестр3:

Анотація: Навчальна дисципліна орієнтована на глибоке та ґрунтовне засвоєння студентами сутності соціально-політичних процесів, що відбувалися і відбуваються в Україні. Вивчення явищ соціально-політичної історії ґрунтується на їх систематизації та періодизації в хронологічній послідовності. Студенти повинні знати стан основних проблем історичної науки; суспільний лад на різних етапах історичного розвитку української державності; загальне та особливе в історичному розвитку українських земель

Мета вивчення курсу – сформувати соціальну компетентність, тобто здатність жити в українському соціумі, яка змістовно представлена сукупністю політичної, соціально-економічної, соціально-комунікативної, полікультурної, інформаційно-інструментальної, індивідуально-особистісної компетентностей, а також предметні компетентності такі, як хронологічна, просторова, інформаційна, мовленнєва, логічна, аксіологічна.

Завдання курсу:

- формування історичного мислення, наукового світогляду;

- набуття навичок науково-історичного аналізу;
- виявлення логіки та об'єктивних закономірностей історичного процесу;
- виховання високого рівня культури, громадянської відповідальності, національної гідності, патріотизму.

Короткий зміст курсу. Вивчаючи курс «Історія України» студенти повинні **вміти:**

- аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб;
- оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських цінностей;
- порівнювати історичні події, процеси з періодами (епохами);
- розрізняти тенденційно подану інформацію;
- орієнтуватись у науковій періодизації історії України;
- вміти самостійно добувати історичну інформацію за темою, працювати з першоджерелами, літературою;
- аргументовано на основі історичних фактів відстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему;
- самостійно складати конспект, тези, готувати реферат, есе, відповідь на конференцію, семінарське заняття;
- вміти диспутувати, писати наукові студентські роботи.

Вивчаючи курс «Історія України» студенти повинні **знати:**

- сутність основних проблем історії та сучасного буття народу України;
- основні закони та етапи розвитку людської спільності;
- витоки української нації та її місце в загальнолюдських процесах;
- суспільно-економічні, політичні та культурні процеси історичного розвитку українського народу;
- історичні події;
- зародження та розвиток української державності;
- процеси розбудови сучасної незалежної української держави;
- діяльність історичних осіб і політичних партій.

Зміст курсу включає такі теми: «Україна на початку ХХ ст.», «Україна в Першій світовій війні», «Українська державність 1917–1921 рр.», «УСРР в період непу (1921–1928 рр.)», «Радянська модернізація України (1929–1938 рр.)», «Західноукраїнські землі в 1919–1939 рр.», «Україна у Другій світовій війні (1939–1945 рр.)», «Повоєнна відбудова України», «Україна в умовах політичної та економічної лібералізації суспільства (1953–1964 рр.)», «Україна в період загострення кризи радянської системи (середина 1960-х – початок 1980-х рр.)», «Розпад Радянського Союзу та відродження незалежності України (1985–1991 рр.)», «Україна в умовах незалежності», «Наш край у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.».

Тривалість: 1,50 кредит ECTS/ 54 години-17 тижнів,2 години на тиждень

Оцінювання – поточне оцінювання, підсумковий контроль-екзамен.

Назва дисципліни: Культурологія.

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 2 рік, 3 семестр.

Мета: формування системи знань про культурологію та закономірності культурного процесу; про культуру як специфічний та унікальний феномен людства, її роль у формуванні особистості й розвитку суспільства; засвоєння навичок аналізу явищ культури, вміння орієнтуватися в основних проблемах культурології, розуміння культурної зумовленості економіки і здатність ураховувати культурну специфіку при вирішенні соціально-економічних проблем.

Завдання : оволодіння основними термінами і поняттями культурології на рівні відтворення, тлумачення та використання у повсякденному житті; вивчення культури в розвитку, в єдності та суперечності різних процесів і тенденцій, засвоєння сутності та цінностей основних здобутків культури, її суттєвих рис; розгляд української культури в контексті її історичного розвитку та досягнень світової і європейської культур; формування вмінь і навичок застосування знань з культурології для визначення лінії власної поведінки в умовах розмаїття культур.

Зміст дисципліни. Основні концептуальні парадигми культурології; історичний, філософський і мистецький чинники культурного процесу; етапи та закономірності розвитку культури; процес створення, поширення та засвоєння цінностей культури; досягнення в різних галузях духовної та художньої культури.

Тривалість: 1,5 кредити ECTS / 54 години — 17 тижнів, 2 години на тиждень.

Оцінювання: поточне оцінювання, підсумковий контроль — залік.

Назва дисципліни: – Основи економічної теорії

Статус: Нормативна Рік 2, семестр3:

Метою викладання навчальної дисципліни «Основи економічної теорії» є оволодіння студентами основами системи знань про економічні відносини, економічні закони й принципи, які визначають поведінку людей в умовах виробничої та побутової діяльності, вивчення проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів і шляхи забезпечення суспільних потреб.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Основи економічної теорії” є:

- дати студентам систему теоретичних знань з основ економічної теорії;
- сформувані знання про закономірності функціонування й розвитку системи економічних відносин, а також діяльності економічних суб’єктів і економіки в цілому;
- забезпечити студентів умінями аналізувати тенденції розвитку суспільства та аргументувати необхідність ринкових перетворень; визначити основні макроекономічні показники; пояснювати механізм ринкового саморегулювання, конкуренції, особливості функціонування ринкової економіки.

Метою викладання навчальної дисципліни «Економіка» є оволодіння студентами основами системи знань про економічні відносини, економічні закони й принципи, які визначають поведінку людей в умовах виробничої та побутової діяльності, вивчення проблеми ефективного використання обмежених виробничих ресурсів і шляхи забезпечення суспільних потреб.

Основними завданнями вивчення дисципліни “Економіка” є:

- дати студентам систему теоретичних знань з основ економічної теорії;
- сформувані знання про закономірності функціонування й розвитку системи економічних відносин, а також діяльності економічних суб’єктів і економіки в цілому;
- забезпечити студентів умінями аналізувати тенденції розвитку суспільства та аргументувати необхідність ринкових перетворень; визначити основні макроекономічні показники; пояснювати механізм ринкового саморегулювання, конкуренції, особливості функціонування ринкової економіки.

Короткий зміст

Становлення й розвиток економічної теорії. Економічна думка в Україні. Методи дослідження економічних процесів і явищ. Функції економічної теорії. Суспільне виробництво. Поняття власності, суть відносин власності. Типи економічних систем. Товарне виробництво. Товар і його властивості. Функції грошей. Сутність ринку. Суб’єкти й об’єкти ринку. Основні функції і типи ринку. Попит. Пропозиція. Підприємство і підприємництво. Витрати виробництва та його структура. Конкуренція і монополія. Теорія ринкових структур. Економічне зростання та його фактори. Економічні цикли. Зайнятість і безробіття. Інфляція. Міжнародна економіка. Міграція робочої сили. Державне регулювання ринкової економіки.

Тривалість: 1,50 кредит ECTS/ 54 години-17 тижнів,2 години на тиждень

Оцінювання: поточне оцінювання, підсумковий контроль- екзамен.

Назва дисципліни: **Основи правознавства**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 2 рік, 4 семестр.

Мета: формування системного уявлення в студентів про державу та право як основні засоби впорядкування суспільних відносин та вміння використовувати їх у практичному житті.

Завдання : ознайомити студентів з основами теорії держави та права і на цій основі сформувані їхнє уявлення про державно-правові реалії України; поглибити знання студентів про виникнення, типи та форми держави, історію розвитку української державності, сучасну українську державу та її органи; поглибити знання про соціальні норми, сформувані системне уявлення про правові норми, галузі права, правовідносини, правопорядок, правопорушення та юридичну відповідальність; сформувані системне уявлення про способи підтримання правопорядку, механізми захисту прав і свобод; виховувати переконаність у необхідності дотримання правових норм, непримиренність до протиправної поведінки; виробити в студентів уміння аналізувати суспільно-політичні події, користуватися правовими актами, юридичною літературою; формувати в студентів навички діяти згідно з нормами права у конкретних життєвих ситуаціях;сформувані в студентів уміння використовувати набуті знання у практичному житті тощо.

Зміст дисципліни. Основи теорії держави. Основи теорії права. Основи публічного права України.

Тривалість: 1,5 кредити ECTS / 54 години — 18 тижнів, 2 години на тиждень.

Оцінювання: поточне оцінювання, підсумковий контроль — залік.

Назва дисципліни : **Іноземна мова за професійним спрямуванням.
Англійська.**

Статус: нормативна.

Рік, семестр: 3, 4 рік; 5, 6, 7 семестри.

Мета: забезпечити студентів системними знаннями фонетичної, лексичної, граматичної структури англійської мови та сформувати практичні мовленнєві навички, забезпечити практичне володіння усним і писемним мовленням, що допоможе у майбутній професійній діяльності.

Завдання : сформувати у студентів системні знання з англійської мови і навчити правил їх функціонування та застосування у процесі спілкування; сформувати комунікативну компетенцію - здатність сприймати та адекватно реагувати на англійське мовлення різного функціонального спрямування: вдосконалити вміння студентів сприймати на слух монологічне та діалогічне англійське мовлення; навчити студентів спонтанно відтворювати діалогічне та монологічне мовлення відповідно до тематики, що вивчається; сформувати вміння здійснювати різні види письмових завдань (тести, диктанти, перекази, твори тощо) з метою вдосконалення навичок писемного мовлення; виробити у студентів навички правильної англійської вимови, максимально наближеної до літературно-фонетичних норм та навчити застосовувати фонетичні групи у практичному оволодінні англійською мовою; сформувати артикуляційну базу англійської мови; сформувати країнознавчу компетенцію – систему знань про особливості соціокультурного розвитку країн, мова яких вивчається (США, Великобританія, Австралія, Нова Зеландія); розвивати вміння здійснювати комунікацію англійською мовою на професійному рівні.

Зміст дисципліни. Способи утворення і функціонування граматичних форм і конструкцій; моделі побудови речень і словосполучень та застосування їх у практиці мовлення; правила артикуляції англійських голосних і приголосних звуків; граматичний матеріал: часи англійського дієслова, граматичні категорії іменника, артикль, займенник, прикметник (ступені порівняння), модальні дієслова.

Тривалість: 6 кредитів ECTS / 216 годин — 44 тижні, 2 години на тиждень.

Оцінювання: поточне оцінювання, підсумковий контроль — екзамен.

ЦИКЛ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Нормативні дисципліни

Предмет: Живопис

Статус: Нормативна Рік, семестр: 1,2 рік, 1,2,3,4 семестр

Анотація: Метою викладання навчальної дисципліни є засвоєння принципів формування кольорової структури, організації кольорових плям на площині, поглиблене вивчення теоретичних і практичних знань кольорової гармонії, виховання розвиненого професійного мислення при передачі зображення кольорових об'ємів у просторі, вміння окреслити зображувальне на живописній площині. Основними завданнями вивчення дисципліни є засвоєння знань і вмінь з дисципліни, набуття практичного досвіду при виконанні кольорових співвідношень і формуванні об'ємів натури, оволодіння різними техніками і прийомами виконання живописного зображення, оволодіння методикою практичного розв'язання завдань з живопису розуміння тематичної суті зображення. Форми контролю: 2,3 семестр – залік, 1,4 семестр – іспит

Предмет: Історія мистецтва

Статус: Нормативна Рік, семестр: 1,2 рік, 1,2,3,4 семестр

Анотація: Мета: ознайомити студентів із світовими досягненнями у сфері образотворчого мистецтва та архітектури, розкрити сутність мистецтва як форми суспільної свідомості, як методу естетичного та морального виховання, як засіб образного пізнання навколишнього світу. Завдання полягає в об'єднанні характеристики епохи з глибоким і конкретним аналізом кожного твору в його ідейно-художній єдності, в розгляді цього твору як вияву історичного процесу розвитку світового мистецтва в тісному зв'язку з минулим і майбутнім, в показі єдності конкретно-історичного й національного та всесвітньо-історичного і загальнолюдського. Форми контролю: 2,4 семестр – іспит

Предмет: Кольорознавство

Статус: Нормативна Рік, семестр: 1 рік, 1,2 семестр

Анотація: Мета: ознайомити студентів з основними категоріями та проблемами науки про колір; навчити використовувати знання у дослідницькій і практичній діяльності. Завдання: поглибити теоретичні знання з курсу „Живопис; розкрити особливості розвитку та суть дизайну; розглянути колір як одну із складових дизайну; викласти закономірності кольорової гармонії; висвітлити особливості символіки кольору та їх використання у роботі дизайнера; розкрити суть психологічного і психофізіологічного впливу кольору на стан людини; подати практичні рекомендації застосування психології кольору в дизайні. Форми контролю: 1 семестр – залік, 2 семестр – іспит.

Предмет: Комп'ютерний дизайн-проекування

Статус: Нормативна Рік, семестр: 3,4 рік, 5,6,7,8 семестр

Анотація: Метою вивчення дисципліни є висвітлення теоретичних аспектів комп'ютерного дизайн-проектування як навчально-практичної дисципліни. Завданням є вивчення теоретичних основ комп'ютерного дизайн-проектування, дослідження образотворчих можливостей комп'ютерної графіки та її використання у процесі проектування дизайнерських творів. Форми контролю: 6,7,8 семестр – залік.

Предмет: Композиція

Статус: Нормативна Рік, семестр: 1,2 рік, 2,3,4 семестр

Анотація: Мета: розвиток у студентів творчої уяви і образотворчого мислення; виховання широкої художньо-естетичної культури і художнього смаку; вміння вести цілеспрямоване спостереження навколишньої дійсності, творчо відбирати життєві враження і відобразити їх у правдивій образній формі; оволодіння професійною майстерністю з широким застосуванням її у художній діяльності. Завдання: виховати у студентів навички творчої діяльності, навчити вмінню послідовної роботи над твором від ескізу до його завершеності; ознайомити із виразними особливостями різних образотворчих матеріалів і технік; нагадати знання з історії розвитку теорії композиції, її основних закономірностей, правил і методів; розглянути специфічні проблеми композиційних жанрів їх загальні і внутрішні правила і прийоми. Форми контролю: 2,3 семестр – залік, 4 семестр – іспит.

Предмет: Рисунок

Статус: Нормативна Рік, семестр: 1,2 рік, 1,2,3,4 семестр

Анотація: Метою вивчення курсу є формування вмінь і навичок реалістичного зображення. Дисципліна сприяє здобуттю й напрацюванню знань і вмінь необхідних для розробки дизайн-проектів, має за мету підготовку висококваліфікованих фахівців з дизайну і вирішує наступні завдання: здійснювати систематичне накопичення студентами професійних знань і навичок, що включають і технічні прийоми малювання; розвиток у студента здатності бачити і зображати форму в просторі; образно сприймати навколишню дійсність і передавати реальний образ просторових предметів на площині паперу, формувати вміння образного аналізу моделі; вивчати закономірності природи, принципів і методів реалістичного зображення об'ємної форми засобами рисунку; підвищувати культуру сприйняття студентів, формувати високі естетичні потреби, здібності творити за законами краси. Форми контролю: 2,4 семестр – залік, 1,3 семестр – іспит.

Предмет: Скульптура

Статус: Нормативна Рік, семестр: 2 рік, 3,4 семестр

Анотація: Мета: підготовка художника образотворчого мистецтва, дизайнера з високим професійним рівнем майстерності. Вивчення дисципліни допоможе формуванню у студентів: просторового мислення, сприйняття естетики об'ємів, їх взаємозв'язок та функціонування; природних здібностей у виконанні об'ємного тривимірного зображення; вивчення пластики, пропорцій постаті людини методом скульптурного зображення; вивчення пластики, форми, пропорцій звірів, птахів та інших живих організмів шляхом спостереження, аналізу та скульптурного зображення,

теоретичних і практичних вмінь у мистецтві скульптури; розуміння особливості національної скульптурної спадщини, яке виховує патріотизм до рідного краю. **Форми контролю:** 3 семестр – залік, 4 семестр – іспит.

Предмет: Іноземна мова за професійним спрямуванням

Статус: вибіркова **Рік, семестр:** 3 рік, 5 семестр

Анотація: Мета: формування в студентів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок, що відповідають стандарту B2. Завдання: оволодіти навичками аналітичного і пошукового читання літератури з елементами спеціалізації зі словником; збагачення базового загального лексикону та вивчення історичного лексикону; формування умінь розпізнавати та диференціювати складні граматичні явища і моделі за формальними ознаками; вміння вести дискусію на запропоновану тематику, передбачену програмою. **Форми контролю:** залік

Предмет: Ландшафтна архітектура і дизайн

Статус: вибіркова **Рік, семестр:** 3 рік, 5,6 семестр

Анотація: Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з проектуванням предметно-просторового середовища засобами декоративного озеленення, геопластики, малих архітектурних форм, різноманітних водних пристроїв, декоративного покриття, освітлення. Основними завданнями вивчення дисципліни є: формування у студентів практичних навичок, вміння проектувати комфортне міське середовище з урахуванням природних елементів. **Форми контролю:** 5 семестр – залік, 6 семестр – іспит, 6 семестр – курсова робота.

Предмет: Малі архітектурні форми

Статус: вибіркова **Рік, семестр:** 4 рік, 8 семестр

Анотація: Метою викладання навчальної дисципліни є підготовка дизайнера з високим професійним рівнем, який комплексно підходить до вивчення природничих, соціальних та архітектурних аспектів ландшафтної архітектури і проектування. Основним завданням вивчення дисципліни «Малі архітектурні форми» є: засвоєння студентами теоретичних положень та практичних знань і навичок, необхідних для розробки ландшафтно-архітектурних проектів; вивчення головних принципів композиційних рішень територій благоустрою у міських рекреаціях; вивчення підходів у використанні основних засобів ландшафтного дизайну, а саме природних форм та штучних – малих архітектурних форм, оздоблювальних матеріалів та штучного світла; використання системного підходу на усіх стадіях проектних досліджень та на всіх етапах ландшафтно-архітектурного проектування. **Форми контролю:** іспит

Предмет: Матеріалознавство в дизайні

Статус: Варіативна **Рік, семестр:** 4 рік, 7,8 семестр

Анотація: метою дисципліни є вивчення будови, структури, властивостей матеріалів та зв'язків між ними, дослідження залежності будови і властивостей від методів виробництва та обробки матеріалів. Технологія матеріалів знайомить із закономірностями технологічних процесів,

способами їх оптимізації, дозволяє орієнтуватися в основних напрямках науково-технічного прогресу. Дисципліна має за мету підготовку висококваліфікованих фахівців з дизайну і вирішує наступні завдання: поглибити основні положення сучасного матеріалознавства, що базуються на принципах композиційної побудови будівельних матеріалів; сформувавши знання про втілення будівельних матеріалів в дизайнерські рішення минулого, а також показати вплив матеріалів та нових технологій на дизайн майбутнього; сформувавши знання про основні види будівельних матеріалів та виробів, їх склад, структуру, властивості, особливості отримання та застосування в екстер'єрі та інтер'єрі будівель і споруд. **Форми контролю:** 8 семестр – залік.

Предмет: Основи архітектури

Статус: вибіркова Рік, семестр: 3 рік, 5 семестр

Анотація: Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомлення студентів з сучасними тенденціями в архітектурі; аналіз стилів та напрямків, які формували концептуальний ландшафт архітектурного розвитку; вивчення основних принципів архітектурного проектування; дослідження впливу об'ємно-планувальних та конструктивних рішень на інтер'єри приміщень громадських і цивільних будівель. Основним завданням є: вивчення історії архітектури, сучасних тенденцій в організації архітектурних просторів; аналізуванні стилів та напрямків в архітектурі і їх вплив на структуру і образ населених пунктів; вивчення принципів архітектурного проектування; дослідження впливів об'ємно-планувальних та конструктивних рішень на інтер'єри приміщень. **Форми контролю:** іспит

Предмет: Основи проектування інтер'єрів

Статус: вибіркова Рік, семестр: 3,4 рік, 5,6,7 семестр

Анотація: Мета: ознайомлення з методами комплексного проектування об'єкту, який об'єднує інтер'єр, ландшафт та екстер'єр; ознайомити студентів з функціональними та конструктивними особливостями застосування специфічних засобів художньо-образного рішення об'єкту; створити уяву про антропологічні та ергономічні основи проектування ландшафту та екстер'єру. Подати повну систему теоретичних і нормативних положень з проектування інтер'єрів. Завдання: навчити студентів різновидам архітектурних креслень, ортогональних проєкцій, типів житлових будинків, функціональним та стилістичним особливостям сучасного житла, антропометричним даним, які формують основу проектування, обладнанню житлових приміщень, кольоровому рішенню житлових інтер'єрів, опануванню студентами комплексом знань, умінь та навичок в розробці проектних пропозицій що до житлового середовища. **Форми контролю:** 5 семестр – іспит, 6 семестр – залік, 7 семестр – курсова робота.

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ІЗ ДИСЦИПЛІН ДИЗАЙН

Агведаль - (араб. agvedal - водний простір) - огорожений високою стіною просторий, регулярний сад з басейном посередині, фонтанами та фруктовими деревами. Характерний для садово-паркового мистецтва часів мавританської Іспанії.

Аграф - (фр. agrafe - декоративна застібка, гачок) - орнаментальний мотив у вигляді розетки в центрі партера до якої сходяться вигнуті лінії.

Аквапарк - (від лат. aqua - вода + parricus - відгороджене місце) - комплекс будівель та споруд, може бути розташований біля природної водойми. Включає різноманітні басейни і призначений для відпочинку, спорту, розваг.

Акваторія - (від лат. aqua - вода + територія) - частина водної поверхні у певних межах. Акведук - (від лат. aqua - вода + ducō - веду) - водогін для постачання води з віддалених джерел. У романтичних парках використовували як декоративний елемент.

Акцент - підкреслення або виділення будь якої деталі композиції (за розміром, місцеположенням, кольором або освітленням). Інколи штучні елементи (елемент декору, мала архітектурна форма тощо) можуть бути А. в композиції з природних елементів.

Алея, алейна посадка - (від фр. aller - йти) - пішохідна або проїжджа дорога в парку, як пряма так і криволінійна. Може бути оформлена з однієї або з двох сторін однорядною або багаторядною посадкою деревних рослин. Потрійна А. складається з чотирьох паралельних рядів дерев, які розділені центральним проїздом й бічними алеями для пішоходів. Оптимальна відстань між деревами при алейній посадці - 5-8 м, при щільній посадці, для створення склепіння - 1,5 -2,0 м.

Альпінарій - колекційна ділянка саду, де висаджують рослини альпійської або високогірної флори. А. може бути декоративним елементом саду, особливо якщо його вирішено, як гірку, стилізований гірський масив, або як природні виходи скель з водопадами, гротами тощо.

Альтанка - паркова споруда призначена для відпочинку та для захисту від непогоди. Може бути вирішена у вигляді навісу або невеликого павільйону.

Ампельні рослини - декоративні чагарники та трав'янисті рослини зі звисаючими стеблами, які використовують для оформлення підпірних стін, декоративних ваз тощо.

Амфітеатр - видовищна, інколи декоративна споруда, що має форму півкола з рядами сидінь розташованих східчато. В парках А. розташовують на схилах.

Англійський парк - див. пейзажний парк.

Ансамбль - (фр. ensemble - сукупність, єдине ціле) - гармонійна єдність планування, архітектурних форм, рослинних композицій та інших елементів ландшафту, які утворюють естетичне цілісне об'ємно-проторове середовище. А. здебільшого будується на функціональному зв'язку форм, що є його складовими, пов'язаних єдиним архітектурним задумом, а також стильовими рисами. Антропогенна зміна ландшафту - зміна властивостей ландшафту під дією антропогенних впливів.

Антропогенний вплив на ландшафт - вплив виробничої та невиробничої діяльності на властивості ландшафту.

Антураж - (фр. *entourage* - оточення) - оточення, зовнішнє середовище, тло. Композиції з рослин часто є тлом для архітектурних споруд та монументів.

Анфілада - (від фр. *enfiler* - нанизувати) - ряд окремих, розмежованих насадженнями просторів (галявин), з'єднаних поміж собою проходами, розташованими на одній осі. Аптекарьський город - «сад» для вирощування лікарських рослин. Перші А.г. виникли при монастирях. А.г. були попередниками ботанічних садів.

Арабески - складний орнамент, побудований на ритмічному повторенні стилізованого зображення листя, квітів, гілок, а також геометричних фігур. Використовувався для оформлення партерних квітників. Арборетум - або дендрарій - колекційна ділянка, на якій зібрані різні види дерев та чагарників. Має науково-дослідне, навчальне та культурно-освітнє значення. А. створюють в дендропарках, ботанічних садах, розсадниках, при лісництвах.

Ареал - (лат. *area* - площа, простір) - частина території чи акваторії, у межах якої поширені природні об'єкти або явища, які відсутні на сусідніх територіях.

Аридний - (від лат. *aridus* - сухий) - сухий клімат пустель та напівпустель.

Архітектоніка (від грец. *Architektonike* - будівельне мистецтво) - художнє вираження структурних закономірностей конструкції будівлі. Архітектоніка виявляється у взаємозв'язку і взаєморозташування несучих і несомих частин, у ритмічному ладі форм, робить наочними статичні зусилля конструкції. Частково вона проявляється і в пропорціях, колірному ладі творів і т.п. В більш широкому сенсі архітектоніка - композиційна будова будь-якого твору мистецтва, що обумовлює співвідношення його головних і другорядних елементів.

Атріум - (лат. *atrium* - зал, будинок) - відкритий двір, переважно оточений аркадами, з невеликим декоративним басейном посередині, з рослинами та прикрашений скульптурою. Ах-Ах - прихована у заглибленні рельєфу зовнішня огорожа парку, що дозволяло розкрити вид на навколишній ландшафт. Була розповсюджена в парках XVII-XVIII ст.

Б'єф - (фр. *bief* - плесо, запруда) - водний простір (ділянка річки, водосховища або іншої водойми) прилеглий до підпірних споруд, наприклад, до греблі. Частина річки вище підпірної споруди (греблі або шлюзу) називається верхнім б'єфом, нижче - нижнім б'єфом. Ділянка річки між двома сусідніми греблями називається вододільний

Багатоплановість - ряд послідовно змінюваних візуальних планів, розділених лаштунками, які сприймаються на великій відстані.

Балюстрада - (фр. *balustrade* - поручні) - наскрізне, невисоке огородження терас, підпірних стін, сходів. Складається з декоративних тумб і балясин. На тумбах можуть бути встановлені скульптури, декоративні вази або вази для квітів.

Басейн - (фр. bassin - водойма) - штучна водойма з устаткуванням для зміни води. Важливий композиційний елемент садово-паркової архітектури. Може бути створена система басейнів, а на рельєфі каскад з басейнів. Часто Б. доповнюють фонтанами.

Бельведер - (італ. belvedere - мальовничий краєвид) - надбудова на будинку, альтанка або майданчик, звідки відкривається гарний краєвид.

Берсо - (фр. berceau - колиска) - зелений тунель або крита алея з переплетених гілок дерев або витких рослин, які в перетині нагадують перевернуту колиску. Іноді для Б. використовують опори і каркас з дерева або металу.

Біндаж - дорога по периметру парку. Див. поясна дорога Біоморфа - життєва форма рослини.

Біоценоз - (гр. bios - життя + koinos - загальний, спільний) - сукупність рослин, тварин, мікроорганізмів, які населяють певну територію або акваторію і яка характеризується певними взаємовідносинами, як поміж собою, так і з факторами зовнішнього середовища.

Бонітет - (лат. bonitas - добротність) - показник якості деревних рослин, який визначає їх економічну та естетичну цінність.

Бонсай - мистецтво вирощування мініатюрних дерев в контейнерах.
Бордюр - (фр. bordure - край, межа) - низькі до 0,5 м і вузькі до 0,5 м смуги зі стрижених або не стрижених чагарників, квітів і трав, висаджених по краю доріжок або квітників.

Боскет - (італ. boschetto - лісок, гайок) - замкнений простір у парку (звичайно геометричної форми) створений щільною посадкою стрижених дерев або чагарників. Простір усередині Б. в епоху бароко називався кабінетами або залами. У Б. можуть бути розміщені фонтани, квітники, невеликі басейни, плодові або декоративні дерева. Іноді всередині Б. розміщували зелений театр.

Бродері - див. партер мереживний.

Бруківка - мостіння проїздів з застосуванням бруцатки. Влаштовують на дорогах з великим ухилом.

Бруцатка - камені, квадратної або прямокутної форми в плані, в розрізі трапецевидної форми, які застосовують для улаштування бруківки. Бруцатка має шерехату лицьову поверхню і, звичайно, виготовляється з твердих гірських порід.

Букетні посадки - прийом формування паркових композицій посадкою декількох дерев або кущів одного виду в одну посадкову яму.

Буленгрін - спеціально поглиблена частина території парку, звичайно прямокутної форми з пологими укосами. По контуру обсаджувався високими деревами. Центральну частину задерновували та використовували для гри в кеглі, іноді декорували квітниками.

Бульвар - (фр. boulevard - міський вал) - озеленена територія, що призначена для транзитного пішохідного руху, короткочасного відпочинку й прогулянок. Перші Б. були прокладені на місці колишніх міських укріплень стін та валів. Залежно від містобудівних умов або типу бульвару його

ширина може становити від 9 до 90 м. Б. розташовують вздовж набережних, вулиць, по центру проїзду, з однієї або з обох сторін, на міжквартальних територіях та на територіях громадських центрів. Б. можуть бути із симетричним розміщенням головної пішохідної алеї, з асиметричним та з вільним плануванням. Розміри, кількість та композиційне рішення входів по довгій стороні бульвару визначається характером і значимістю прилягаючих вулиць та забудови. На Б. розташовують місця відпочинку, малі архітектурні форми та декоративні елементи. Зелені насадження планують таким чином, щоб забезпечити захист території Б. від транспортних магістралей.

Буферна зона - частина периферійної території архітектурного, історичного, меморіального або ландшафтного об'єкта, який охороняється. Призначена для обслуговування та відпочинку відвідувачів для зменшення навантаження на заповідну територію.

Бювет - (фр. *buvette* - прилавок, стійка) - спеціальна будівля, інколи галерея над мінеральним джерелом. Може бути композиційним та декоративним елементом.

Ваза - декоративна ємність з глини, бетону, каменю або металу, що застосовується інколи як композиційний, але переважно, як декоративний елемент для оздоблення терас, алеї, сходів, огорож. Часто у В. висаджують квіти, або невеликі декоративні чагарники.

Ведута - (італ. *veduta* - вид) - вид місцевості, міста, парку виконаний з топографічною точністю зображення у вигляді гравюри, малюнка або мальовничого полотна.

Вертикальне озеленення - декоративне оформлення виткими рослинами стін будинків, споруд, малих архітектурних форм та елементів благоустрою. Застосовують для створення тіньових, візуальних і вітрових екранів. Для В.о. використовують багаторічні та однорічні ліани.

Вертикальне планування - переведення геопластичного рішення території в кількісні показники. Головне завдання В.п. - відведення поверхневої дощової або талої води від будинків та споруд, а також з поверхні транспортних і пішохідних доріг з забезпеченням їх нормативних ухилів.

Вертоград - давньоруська назва саду, як символу раю.

Вертюгаден - (від фр. *vertugardin* - зелений сад) - невелика терасована задернована споруда, схожа на амфітеатр з напівкруглими сходами, оточена стриженою зеленою стіною - своєрідний зелений театр. Прикрашався скульптурою, декоративними вазами.

Вид - 1) таксаційна одиниця в царстві рослин. В. може мати підвиди, форми й сорти; 2) частина пейзажу.

Видовий майданчик - місце, з якого найкраще відкривається пейзаж або краєвид.

Висячий сад - озеленення даху або балкону, де рослини висаджують в стаціонарні ємності або горщики, іноді влаштовують невеликі декоративні басейни або фонтани.

Віадук - (від лат. *via* - дорога + *duco* - веду) - пішохідний або транспортний міст. В Стародавньому Римі В. будували з каменю у вигляді аркад.

Відкриті простори - незабудовані простори.

Відмітка - виражене у метричних одиницях позначення вертикального рівня (висоти) земної або водної поверхні місцевості, елементів будинків та споруд стосовно певного вихідного рівня. В. поділяються на абсолютні, які відліковуються від рівня Балтійського моря, та відносні, які відліковуються вгору чи вниз від будь-якої умовної поверхні, рівень якої прийнято за нуль.

Відновлення об'єкта ландшафтної архітектури - відбудова повністю або частково втраченого об'єкта зі збереженням його планувально-просторової організації з максимальним наближенням до первісного задуму на підставі проектної документації, що збереглася, обмірів, архітектурних досліджень та архівних вишукувань.

Відтворення об'єкта ландшафтної архітектури - це не відродження об'єкта, а створення його «макету» в натуральну величину. Здійснюється для відновлення цілісності ансамблю або відтворення об'єкту, який має важливе меморіальне значення.

Вікно - просвіт у масиві дерев з видом на відкритий простір, далеку перспективу або пейзаж.

Вілла - (від лат. *villa* - садиба, маєток) - заміський будинок з садом або парком.

Вільне планування - прийом планування об'єктів ландшафтної архітектури для якого характерне максимальне використання існуючого рельєфу, вільне планування алей та доріжок, розміщення рослин, малих архітектурних форм і паркових споруд.

Віридарій - невеликий регулярний сад, оздоблений квітами з басейнами, фонтанами та скульптурою, який розташовувався у дворі монастиря або житлового будинку.

Віста - вид, вузька перспектива, яку завершує елемент ландшафту або архітектурний об'єкт.

Водні пристрої - невеликі штучні водойми (ставки, озера), струмки, каскади, водоспади, басейни, фонтани, декоративні болітця. Крім виконання декоративної функції В.у. поліпшують мікроклімат.

Вододіл - умовна топографічна лінія на земній поверхні, що розділяє водозбори суміжних водних систем, направляючи стікання атмосферних опадів по двох протилежних схилах. Місцевість навколо лінії В. називається вододільною територією. Вододільна лінія проходить по найвищих відмітках місцевості: по гребенях гір, гряд, мисів. В ландшафтній архітектурі В. можуть бути важливими композиційними елементами, які панують над територією.

Вольєр - (від лат. *volare* - літати) - паркова споруда або огорожений майданчик з навісом для утримання декоративних птахів. Інколи павільйон з клітками для співочих птахів.

Волюта - орнамент у вигляді завитка або спіралі в кутку чи скраю класичного партеру.

Геопластика - формування рельєфу території.

Герма - (гр. herma - стовп) - паркова скульптура у вигляді погруддя або голови на чотиригранній колоні.

Гранично припустиме навантаження на ландшафт - навантаження, при перевищенні якого відбувається руйнування структури ландшафту й порушення його функцій.

Грот - (фр. grotte - печера) - декоративна паркова споруда, має вигляд печери з широким входом та стелею у вигляді склепіння. Може мати вигляд павільйону, що імітує печеру. Розташовують в місцях виходу скельних порід, у схилі пагорба або серед штучного нагромадження каменів, іноді біля водоспадів або каскадів. Використовують для відпочинку літньої пори. Характерний елемент парків XVII- XVIII ст.

Група насаджень - група дерев, чагарників - один з головних композиційних елементів при побудові пейзажу. Може бути створена з одного або з декількох видів деревних рослин.

Гюлістан - (тюрк. gulistan - сад, город) - огорожений стінами регулярний сад в Середній Азії.

Декоративна дендрологія - наука, що вивчає деревні рослини, їх зовнішній вигляд, систематику та декоративні якості з метою використання в озелененні та ландшафтній архітектурі.

Дендрологія - (від гр. dendron - дерево + logos - вчення) - наука про деревні рослини, їх видове та формове різноманіття, зовнішню та внутрішню будову, еволюцію, екологію, географічне поширення та господарське значення.

Дендропарк - парк з багатим видовим складом деревних рослин, призначений для відпочинку. Створюється відповідно до законів садово-паркового мистецтва.

Дизайн - (від англ. design - малюнок, проект, задум) - творча діяльність спрямована на формування предметного середовища.

Дизайн ландшафту - комплексне формування предметно-просторового середовища ландшафтного об'єкта. Об'єктами Д.л. є малі архітектурні форми, елементи благоустрою (підпірні стіни, сходи, містки, мостіння), декоративні елементи ландшафту (квітники, рокарії, альпійські гірки, декоративні водойми, каскади тощо), елементи візуальної інформації, благоустрою та устаткування дитячих ігрових майданчиків.

Динаміка ландшафту - зміни ландшафту, що не призводять до зміни його структури.

Довкілля - навколишнє середовище - середовище проживання та діяльності людини, оточуючий людину природний і створений нею матеріальний світ. В широкому розумінні в поняття « довілля » можуть бути включені природні, матеріальні та духовні умови існування та розвитку суспільства, які визначають можливості здорового біологічного і соціального існування людини.

Домінант (домінанта) - найбільш виразний елемент паркового ландшафту, що виділяється розміром, формою, положенням, кольором або семантичним значенням.

Дукт - 1) лісова дорога або просіка в лісопарку; 2) вид вздовж алеї в садах бароко.

Екологія - наука про взаємозв'язок та взаємозалежність живих організмів та середовища їх існування.

Ермітаж - (фр. *ermitage* - хатина пустельника) - характерний елемент романтичних парків, поступово перетворився в парковий павільйон, який розташовували в глибині парку, призначений для усамітненого відпочинку, розмірковувань, іноді для організації концертів.

Еспланада - (від лат. *explanare* - вирівнювати) - широкий відкритий простір перед будинками, на площах та в парках. На Е. влаштовують партери, широкі алеї з фонтанами та скульптурою.

Естетична оцінка ландшафту - виявлення територій з високими естетичними характеристиками - наявність далеких перспектив, гарних пейзажів, виразного рельєфу розмаїття видового складу рослинності, а також виявлення територій, які потребують поліпшення естетичних якостей.

Естрада - (від фр. *estrade* - поміст, настил) - тимчасовий або стаціонарний майданчик на підвищенні, призначений для концертів чи інших видовищ. Може мати навіс та бути обладнаним місцями для глядачів.

Ефемери - (від гр. *ephemeros* - одноденний, недовговічний) - група однорічних трав'янистих рослини, що мають короткий вегетаційний період.

Ефемериди - тимчасові легкі споруди в парках, розраховані на ілюзорний або скороминущий ефект: намет, що зображає кам'яну будівлю, місток з живих дерев, дзеркала тощо.

Ємність ландшафту - здатність ландшафту забезпечувати нормальну життєдіяльність певної кількості організмів (людей, рослин, тварин тощо) без негативних наслідків.

Ємність рекреаційна - величина, що характеризує здатність парку, зони відпочинку, іншого рекреаційного об'єкта прийняти певну кількість відвідувачів за умови забезпечення їх достатнім психологічним й фізіологічним комфортом, не створюючи умови для деградації природних компонентів середовища та без шкоди культурно-історичним об'єктам, які знаходяться на території.

Живопліт - щільна, непроникна рядова посадка дерев або чагарників, яка виконує функції огороження, візуального захисту або щільного тла. Іноді високий Ж. використовується для створення вузької перспективи - вісти. Ж. може бути стриженем або вільним.

Загущені посадки - формування паркового пейзажу щільною посадкою дерев для швидкого створення компактних насаджень. В таких насадженнях формуються стрункі стовбури. В майбутньому З.п. проріджують.

Задернування - влаштування газонів з використанням дернини. З. використовується для створення газонів на крутих схилах.

Заказник - територія або акваторія, в межах якої охороняються окремі об'єкти природи (тваринний та рослинний світ, характерні ландшафти, елементи неживої природи) і заборонені (безстроково або на певний період) ті чи інші форми господарської діяльності. З. можуть бути: ландшафтні, мисливські, лісові, ботанічні, зоологічні, гідрологічні інші.

Заповідник - територія чи акваторія, яка має особливу наукову, екологічну або культурну цінність. Вилучається з усіх видів господарського користування і охороняється державою. Створюються за рішенням уряду з метою збереження у природному стані унікальних або типових біоценозів, ландшафтів, природних або історико-культурних комплексів, вивчення процесів та явищ, які в них відбуваються, розробки наукових основ охорони природи, а також пам'яток історії та культури. З. поділяються на біосферні, природні й історико-культурні, а останні на - архітектурно-історичні, в тому числі садово-паркові та археологічні. Для забезпечення охорони історико-культурних З. визначаються їх території та зони: охоронні, регулювання забудови та охорони ландшафту. В межах зони охорони ландшафту зберігається зв'язок пам'ятки історії та культури з природним оточенням як архітектурно-ландшафтного комплексу.

Ікебана - мистецтво складання композицій з квітів та іншого рослинного матеріалу, яке зародилось в Японії.

Індексу - парковий арокний міст з каменю разом з його віддзеркаленням у воді дає враження «Повного Місяця». Інженерна підготовка території - комплекс робіт з освоєння території, які передують її забудові: заходи щодо захисту територій від зсуву, підтоплення, повені, осушення територій, вертикальне планування.

Інтродукція - введення в культуру - збагачення видового складу деревних рослин якої-небудь місцевості деревами й чагарниками з інших місць перебування.

Італійський пандус - пологі сходи з низькими присідцями і похилими сходинками.

Кабінет - елемент садово-паркової архітектури, простір, утворений шпалерами або зеленими стінами з формованих деревних рослин, а також замкнутий простір у боскеті. Характерний для регулярних садів і парків. Іноді К. прикрашаються басейнами, скульптурою. Всередині К. влаштовують місця для відпочинку.

Каресансуй - «сухий пейзаж» - в садах Японії символічне зображення води з використанням щебеню, гальки тощо.

Картуш - (фр. cartouche- згорток, рулон) - орнамент у садовому партері XVII-XVIII ст., що нагадує за формою напіврозгорнутий сувій із завитками. У центрі картуша розміщали вензель або емблему власника саду.

Каскад - (від італ. cascare - стрімко падати) - багатоступінчата споруда з каменю. Часто створюється як водний устрій у вигляді багатоступінчатого водоспаду або каскаду басейнів. Виразний елемент садово-паркової архітектури, особливо характерний для терасованих парків.

Катальна гірка - споруда з пандусом для спуску на санях, характерна для парків Росії.

Квартал - 1) планувальний елемент садово-паркової композиції з квітниками, альтанками, скульптурою (був введений в середньовіччі); 2) в лісівництві - частина лісової території обмеженої просіками.

Кіоск - літній багато прикрашений павільйон у східному стилі.

Клімат - сукупність характеристик зимової та літньої температур, аерації, інсоляції, вологості та кількісних показників опадів для певної місцевості.

Клуатр - (від лат. *claustrum* - закрите місце) - внутрішній двір монастиря з усіх боків оточений стінами або критими галереями. Часто в К. розбивали регулярний сад з плодовими деревами та колодязем у центрі.

Клумба - (англ. *clump* - група кущів, дерев) - група дерев та чагарників на галявинах у пейзажних парках. З середини ХІХ ст. К. стали називати квітники переважно круглої форми в плані, які інколи оздоблювали вазами або скульптурою.

Компартимент - (фр. *compartiment* - з'єднувати) - садово-парковий елемент характерний для садів і парків ХVІІ-ХVІІІ ст. із частин якого створювався ансамбль (наприклад, К. партерний, що складається з ідентичних квіткових килимів розташованих навколо басейну або скульптури).

Комплекс природний - див. ландшафт.

Композиційний вузол - частина території об'єкта, що поєднує або зв'язує в єдину композицію окремі елементи або ділянки.

Комфортність ландшафту - міра медико-біологічної й соціально-психологічної сприятливості умов життя людей у даному ландшафті.

Консервація ландшафту - вилучення ландшафту з використання з метою його збереження.

Консервація об'єкта садово-паркової архітектури - збереження планувально-просторової композиції, а також рослин, малих архітектурних форм та споруд для запобігання їхнього подальшого руйнування. Може бути першим етапом реставраційних робіт.

Кордегардія - будівля для караулу біля в'їзду на територію маєтку.

Критичний стан ландшафту - нестійкий стан ландшафту, при якому наступна зміна, викликана триваючим антропогенним впливом, може призвести до зміни його структури або до припинення виконання ландшафтом соціально-економічних функцій.

Ксист - невеликий простір перед будинком у вигляді плаского, розбитого на квадрати або прямокутники саду з чітко виявленою віссю, оздоблений газоном та бордюрами.

Кульмінація - місце або точка найвищої напруги в розвитку композиції. В ландшафтній архітектурі - може бути найсильніше зорове враження, отримане в процесі руху по території, або вищий ступінь розвитку ансамблю

садово-паркової архітектури, етап його розквіту або найбільшої досконалості.

Курдонер - (від фр. *cour d'honneur* - букв. почесне подвір'я) - парадний двір між корпусами, які утворюють П-подібний у плані будинок. Звичайно відділений від вулиці, площі або дороги наскрізною огорожею з воротами.

Курзал - приміщення клубного типу на курорті, призначене для концертів, виставок, масових заходів та відпочинку.

Курорт - (від нім. *Kur* - лікування + *ort* - місце) - місцевість з природними лікувальними ресурсами - мінеральними джерелами, грязями, морським або аридним (посушливим) кліматом тощо. Місцевість сприятлива для розміщення санаторіїв.

Куртина: - 1- окрема ділянка лісу або дендрарію, що складається з деревних рослин одного виду; 2- велика деревна група, приблизно з 20 дерев та чагарників, оточена стежками; 3- задернована грядка для квітів.

Лабіринт - (гр. *labirintos* - блукання) - елемент садово-паркової архітектури, з'явився в епоху Відродження. Являє собою заплутані проходи серед зелених стін живоплотів. Мав релігійний зміст - символізував шлях до Бога.

Ландшафт - (від нім. *land* - земля + *schaft* - суфікс, що виражає взаємозв'язок, взаємозалежність): природний територіальний комплекс, що складається із взаємодіючих природних або природних і антропогенних компонентів. Природні компоненти: літосфера, повітря, поверхневі й підземні води, рельєф, ґрунти, рослинний і тваринний світ. Антропогенні компоненти: це різноманітні «сліди» і об'єкти виробничої й невиробничої діяльності людини. Л. характеризується єдністю геологічної платформи, клімату та історії розвитку. Л. - саморегулююча система, що прагне до стабільного стану. Ландшафт акультурний - ландшафт, який виник в результаті нераціональної діяльності людини або несприятливого впливу сусідніх ландшафтів. До Л.а. відносять ландшафти, які втратили можливість відтворення здорового середовища. Крайній стан Л.а. - ландшафт деградований.

Ландшафт культурний - ландшафт змінений господарською діяльністю й постійно підтримуваний людиною в потрібному їй стані, який одночасно здатний виконувати функції відтворення здорового середовища.

Ландшафти антропогенні - ландшафти, властивості яких обумовлені діяльністю людини і складаються з взаємодіючих природних і антропогенних компонентів і формується під впливом діяльності людини та природних процесів. У співвідношенні цілеспрямованих і ненавмисних змін розрізняють навмисно змінені "антропогенні" і ненавмисно змінені або "антропічні" ландшафти. Л.а. бувають: техногенні або промислові, урбанізовані, акультурні, культурні, сільськогосподарські, рекреаційні, умовно природні - лісові та водні тощо.

Ландшафти деградовані - ландшафти, утворені в результаті діяльності гірничодобувних підприємств, що призвели до необоротних змін ландшафту

і відрізняються зміною складу ґрунтів, ґрунтових вод, а також зміною рельєфу місцевості, створенням кар'єрів, відвалів, териконів, тощо.

Ландшафти природні - територіальні системи, що складаються з взаємодіючих природних компонентів, які формуються або сформувалися тільки під впливом природних процесів і характеризуються певною геологічною будовою, рельєфом, кліматом і біоценозом. Л.п. бувають: лісові, степові, лугові, річкові, озерні, морські, гірські, пустельні, тощо.

Ландшафт техногенний - різновид ландшафту антропогенного, де людина і її промислова діяльність є головним чинником, що визначає функціонування й структуру ландшафту.

Ландшафтна архітектура - творча діяльність, спрямована на організацію ландшафту відповідно до практичних та естетичних потреб людини, а саме: збереження природних ландшафтів або природних компонентів ландшафту; перетворення природних ландшафтів у відповідності з визначеною функцією, штучне відтворення природного середовища; формування системи озеленення населених місць та її складових; створення нових, а також збереження, реставрація та реконструкція існуючих садів, парків, скверів, інше; формування рекреаційних територій; створення природно-декоративних елементів ландшафту, елементів благоустрою та декоративного оздоблення територій, малих архітектурних форм.

Ландшафтна зйомка - ландшафтне зонування - один з засобів вивчення ландшафтів, особливо їх просторових властивостей - морфологічної структури та характеру меж. Л.з. складається з виявлення на місцевості ландшафтів різних таксономічних рангів з нанесенням їх на карту. Л.з. використовується для ландшафтного планування, а також для планування природоохоронних заходів.

Ландшафтне планування - розробка проектів використання ландшафтів або проектів зміни цілей і методів використання ландшафтів для задоволення потреб суспільства, що зазнали змін при умові збереження або поліпшення їх ресурсо- та середовідтворюючих властивостей. Л.п. - складова частина системи територіального, регіонального та галузевого планування.

Ландшафтний аналіз - комплекс методів вивчення властивостей, ознак, структури, диференціації процесів, історії та динаміки розвитку ландшафту. Л.а. включає вивчення природних та антропогенних складових ландшафту, а також його комплексних властивостей як цілісної складної керованої системи. Л.а. створює передумови для діагнозу та прогнозу.

Ландшафтний діагноз - визначення співвідношення природних та природно-антропогенних системних зв'язків, суспільних потреб та ступінь виконання ландшафтом заданих соціально- економічних функцій. Ландшафтний прогноз - передбачення та оцінка можливих змін ландшафту, розробка рекомендацій та пропозицій з оптимального використання ландшафту.

Ландшафтознавство - галузь фізичної географії, що вивчає природні та природно- антропогенні ландшафти. Л. виявляє закономірності формування,

будови, функціонування, еволюції та інтеграції ландшафтів, а також вивчає властивості окремих ландшафтів.

Лапідарій - (від лат. lapis - камінь) - елемент саду з використанням каменів, уламків архітектурних форм, інколи деталей старих, зруйнованих будинків.

Лаштунки - групи дерев або чагарників, розташовані паралельно один одному для створення багатопланової перспективи. Іноді використовують, щоб прикрити несуттєві елементи пейзажної картини або композиції.

Листопадні рослини - термін, що визначає дерева та чагарники, які мають здатність втрачати листя в несприятливий сезон.

Лісопарк - лісовий масив в межах міста або приміській зоні, територія чи частина території якого облаштована та пристосована для відпочинку. На території Л. розміщують спортивні комплекси, туристичні бази, майданчики для пікніків, облаштовують місця для короткочасного відпочинку.

Люстгауз - садовий павільйон у вигляді великої альтанки з пишним архітектурним декором. Був розповсюджений в XVIII ст.

Мавританський газон - квітучий газон - створюють з використанням середньо- та низькорослих злаків, а також багаторічних і однорічних квітів.

Маєток - землеволодіння з комплексом житлових, господарських будівель та прилеглою територією з городом, садом, парком.

Макрорельєф - великі форми рельєфу, що відображають характерні території земної поверхні: гірські масиви, басейни рік, плоскогір'я, рівнини тощо.

Малі архітектурні форми - відносно невеликі декоративні споруди та елементи благоустрою територій населених пунктів, садів, парків, рекреаційних зон тощо. До М.а.ф. належать: павільйони, кіоски, альтанки, навіси, ротонди, перголи, трельяжі, арки, павільйони зупинок громадського транспорту, лави, містки, устаткування дитячих майданчиків, басейни, фонтани, ліхтарі, меморіальні або інформаційні знаки, скульптура, надгробки,obelіски тощо.

Манеж - майданчик відкритий або з накриттям, обладнаний для тренування коней та навчання верхової їзди. В плані може мати форму прямокутника або кола.

Маршрут - напрямок руху, за розробленим «сценарієм» сприйняття зміни пейзажів, пейзажних картин, іншої візуальної інформації. При сприйнятті просторової інформації в русі алеями та маршрутами встановлюють ритм чергування, наприклад, пейзажних картин. Нанизані на маршрут вони являють собою задуману в певному ритмі зміну кадрів, композиційно взаємозалежних і підлеглих основному задуму. Оптимальний ритм при русі: пішки - 50-150 м; на гребному човні - 150-200 м; на велосипеді - 200-600 м; на автомобілі - 1200-3500 м.

Масив - ділянка лісу або парку площею більше 0,5 га. М. бувають чисті, тобто одновидові або змішані. В змішаних М. один з видів може бути провідним, інші - супутніми.

Маскарон - декоративна скульптурна деталь (барельєф або горельєф) у вигляді голови людини, тварини чи фантастичної істоти. В садово-парковій архітектурі використовується для оформлення фонтанів.

Масштаб - співвідношення елементів ландшафту у просторі, ступінь відповідності величини елементів ландшафту їх призначенню. Відповідність архітектурних і природних форм, як елементів ландшафту, людині та навколишньому середовищу.

Межа ландшафтів - поверхня розподілу суміжних ландшафтів, що відображає зміну їх якостей та властивостей.

Меморіал - комплекс меморіальних споруд або монументів органічно поєднаних з садово- парковою територією.

Менажерія - (фр. menagerie - звіринець) - паркова споруда для утримання водоплавних птахів. Має не тільки утилітарне, але й декоративне значення. Влаштовують на березі водойми. Також М. називають заміський будинок з парком та звіринцем.

«Мертві» матеріали - пісок, мармурова крихта, бита цегла, антрацит тощо. Використовувались для створення малюнку партеру, особливо бродері, в сполученні з газоном, бордюром і квітами.

Миловид - альтанка або видовий майданчик, звідки відкривається мальовнича панорама. Елемент парків XVIII-XIX ст.

Мікроклімат - клімат (температурний режим, інсоляція, режим вологості та аерація) на відносно невеликій ділянці земної поверхні (берега водойми, лісу, схилів різної експозиції, міської забудови), який відрізняється від загальних кліматичних характеристик даної місцевості. На мікроклімат впливає - орієнтація місцевості й рельєф, наявність водойм або підземних джерел, наявність деревної рослинності.

Мікрокліматична оцінка ландшафту - оцінка якості ділянки ландшафту за параметрами інсоляції, температури, вологості та аерації.

Мікрорельєф - дрібні елементи рельєфу природного походження або штучно створені, що імітують природні форми макрорельєфу.

Міксбордер - змішаний бордюр з декоративних трав'янистих рослин, квітів та невеликих чагарників. Для декоративності М. протягом року рослини підбирають за кольором, висотою та періодом квітування. Розташовують М. вздовж стежок на тлі газону, непрозорого паркану або високих чагарників. На передньому плані розташовують нижчі рослини, на дальньому - вищі.

Місток парковий - паркова споруда, що має не тільки утилітарне, але й декоративне значення.

Міський сад - елемент системи озеленених територій міста загального користування, що виконує рекреаційні та архітектурно-художні функції. Середня ланка між парками і скверами.

Модульний сад - прийом побудови квітника або ділянки об'єкта садово-паркової архітектури з використанням геометричних елементів однакової форми.

Монбіжу - (фр. monbijou - моя коштовність) - парковий павільйон або невеликий палац. Моносад - сад, що складається з одного виду рослин (розарій, сад бузку тощо).

Монплезір - (фр. monplaisir - моє задоволення) - парковий павільйон для розваг або невеликий палац.

Монумент - (лат. monumentum - нагадую) - пам'ятний знак або споруда (колона, триумфальна арка, обеліск тощо), а також пам'ятник значних розмірів, який встановлюють на честь важливих історичних подій або видатних діячів. М. також важливі композиційні елементи просторової організації архітектурної забудови, ансамблів міської забудови, об'єктів садово-паркової архітектури. Мають велике соціальне та архітектурно-художнє значення.

Набережна - 1- берег водойми укріплений спорудою у вигляді підпірної стінки, 2 - вулиця чи проїзд вздовж берегів водойми. Н. використовують для руху пішоходів, влаштування причалів, зон відпочинку або для проїзду транспорту. Н. може бути вирішена у вигляді бульвару або системи скверів.

Навантаження на ландшафт - антропогенні впливи, що викликають зміни окремих властивостей природних компонентів ландшафту, які можуть призвести до порушення виконання ландшафтом заданих йому соціально-економічних функцій.

Навантаження рекреаційне - максимально допустима кількість відвідувачів на одиницю площі об'єкта ландшафтно-архітектури, при якому забезпечується збереження природних і культурно-історичних компонентів об'єкта. Різні об'єкти ландшафтно-архітектури мають різне допустиме рекреаційне навантаження. У випадку перевищення припустимого навантаження спостерігається деградація природних і культурно-історичних компонентів середовища, а також зниження психофізіологічного комфорту для відвідувачів.

Нагірний парк - парк, розташований на схилах гори або пагорба. Відрізняється складним об'ємно-просторовим рішенням з використанням терас, підпірних стін, сходів і пандусів.

Надгробок - архітектурна споруда або декоративний елемент у вигляді каплиці, мавзолею, стели, обеліска, статуї, бюста, плити тощо. На характер і форму Н. впливають релігійні та соціальні чинники.

Настінний сад - декоративна споруда з каменів у вигляді каскадів або підпірних стін. Між камінням інколи висаджують рослини.

Національний парк - державна заповідна територія з суворим режимом користування. Об'єктами охорони Н.п. можуть бути території з цінними природними ландшафтами, винятковими природними особливостями геологічного, біологічного характеру, території, що мають історичну або художньо-національну цінність. Н.п. поєднують охоронну, науково-дослідну, просвітницьку роботу з рекреаційним використанням їх території, яке регламентується особливими правилами. На території Н.п. дозволений організований туризм.

Некрополь - (від гр. nekros - мертвий + polis - місто, букв. місто мертвих) - цвинтар, кладовище, інколи меморіальний ансамбль.

Ненавмисна зміна ландшафту - «антропоїчна» - зміни властивостей ландшафту або його компонентів, які виникають в результаті господарської діяльності. До Н.з.л. можна віднести: засоленість ґрунтів, як результат непомірного зрошення або не виважених агротехнічних заходів; заболочування територій та підмив берегів при спорудженні гідротехнічних споруд тощо. Особливо небезпечні непередбачувані побічні зміни ландшафту. Прогноз можливих побічних змін - основа для розробки заходів з охорони ландшафтів.

Необоротна зміна ландшафту - зміна, що не дозволяє ландшафту після припинення впливу на нього повернутися за певний інтервал часу в стан близький до початкового.

Ніва - дослівно «сад», священне місце поклоніння синтоїстським божествам в Японії.

Німфей - священний гай біля джерела. В Стародавній Греції вважався місцем перебування німф і муз. Прикрашався колонадою або скульптурою.

Норма навантаження на ландшафт - величина антропогенного впливу, що не призводить до порушення соціально-економічних функцій ландшафту.

Нюанс - (від фр. nuance - відтінок) - ледь помітний перехід у формі, кольорі, розмірах, фактурі, малюнку окремих елементів, що складають садово-паркову композицію. За допомогою нюансу можна підсилити або послабити значення будь-якого елемента композиції.

Обеліск - (гр. obeliskos - клин, клинок) - меморіальна споруда у вигляді гранованого кам'яного стовпа, що звужується догори і має пірамідальне завершення. З'явився і був поширений у Стародавньому Єгипті. О. встановлювали на честь знаменних подій. Як декоративний елемент застосовується в паркових композиціях.

Об'єкти ландшафтної архітектури - диференціюються за різними ознаками: за функціональним призначенням (зона відпочинку, історико-культурний заповідник тощо); за ландшафтно-генетичним походженням (природний парк, водно-зелений діаметр міста, рекультивация деградованих ландшафтів тощо); за містобудівними характеристиками (заміський лісопарк, територія житлової забудови тощо). У ландшафтному проектуванні, так само як і у містобудівному проектуванні, важливий ієрархічний рівень об'єкта, тобто, масштаб об'єкта. Умовно існує 3 рівні: об'єкти макрорівня (національні і природні парки, системи зелених насаджень міста й приміської зони, лісопаркові пояси, зони відпочинку тощо); об'єкти мезорівня (міські й заміські зони відпочинку, історико-культурні та історико-архітектурні заповідники, міські багатофункціональні та спеціалізовані парки, курортні парки тощо); об'єкти мікрорівня (сквери, бульвари, міські центри, території шкіл, вузів, промислових підприємств, сади на дахах, зимові сади тощо).

Обманки - «облудні види» - своєрідні мальовничі картини, намальовані на кам'яних стінах, наприклад на стіні огорожі, в кінці алеї, які створюють ілюзію далекої перспективи або виду на архітектурну споруду.

Одеон - (від гр. ode - пісня) - в Стародавній Греції невелика кругла або овальна в плані будівля для музичних змагань.

Озеленення - складова благоустрою територій, мета якого - створення системи зелених насаджень для забезпечення комфортних умов проживання.

Оптимізація ландшафту - діяльність, що забезпечує найбільш ефективне виконання ландшафтом соціально-економічних функцій при збереженні його ресурсовідновлюючих і формуючих середовище властивостей.

Оранжерея - (від фр. orange - апельсин) - застелена споруда, зі штучним мікрокліматом, призначена для рослин різних регіонів Землі не притаманних даній території.

Ординар - див. солітер.

Острів - 1) споруда з ґрунту або каменю для прикраси водойми; 2) місце в парку для усамітненого та споглядального відпочинку.

Осьова композиція - архітектурно-планувальна організація території, де домінує один яскраво виражений напрямок.

Охорона ландшафту - система адміністративно-правових, організаційно-господарських, економічних, технологічних, біотехнічних та просвітницьких заходів, які спрямовані на збереження основних соціально-економічних функцій ландшафту.

Охоронна зона - територія навколо заповідної території або окремого пам'ятника природи, історії чи культури, яка призначена захистити заповідну територію або об'єкт, а також зберегти їх природне, історичне та культурне оточення.

Охоронні території - ділянки суші чи акваторій, на яких в установленому законом порядку виключена або обмежена господарська діяльність та вводиться охоронний режим. О.т. виділяються в цілях: збереження природних екосистем та територій і об'єктів, що мають меморіальне, культурне або історичне значення (найбільш розповсюджені форми: заповідники, заказники, резервати, пам'ятки природи, історії чи культури); збереження та відтворення природних ресурсів, що відновлюються, в тому числі рекреаційних ресурсів (найбільш типові форми: заказники, національні парки, водоохоронні зони, курортні зони та зелені зони міст); упередження розвитку руйнівних природних процесів (заходи із захисту територій: протиерозійні, берегоукріплючі, протипаводкові).

Павільйон - (від лат. papilio - шатро, намет) - невелика легка споруда в садах і парках.

Пагода - (від кит. bao-ta - башта скарбів) - культова або меморіальна споруда у вигляді ярусної башти, характерна для архітектури Південно-Східної Азії. В пейзажних парках - елемент садово-паркової архітектури.

Палісад - (від фр. palissad - частокіл, загорожа): 1 - легка ажурна огорожа з трельяжів для витких рослин, яку установлювали по периметру прямокутних боскетів; 2 - частокіл з паль, який використовували для зміцнення схилів та насипів; 3 - в садово-парковому мистецтві Росії - огорожена ділянка саду.

Пальмета - стилізоване зображення пальмового листка. Один з елементів орнаменту, який використовувався для оформлення садових партерів.

Пам'ятка природи - територія або окремі природні об'єкти, які мають унікальні якості чи втілюють характерні риси природи певної місцевості. П.п. бувають: ландшафтні, ботанічні, геологічні, гідрологічні тощо. Перебувають під охороною держави.

Пам'ятка садово-паркового мистецтва - садові та паркові комплекси, що мають унікальні естетичні якості, велике історичне та культурне значення або такі, що втілили характерні риси та стильові особливості садів і парків певної епохи. Охороняються державою.

Пандус - (від фр. pente douce - пологий схил) - споруда у вигляді похилої площини, з поздовжнім ухилом не більше 8-10%, що заміняє сходи й служить для проїзду з однієї тераси на іншу. Широко використовується в терасованих парках.

Панорама - (від гр. pan - все + horama - вид) - широка, іноді кругова, і багатопланова перспектива, що дозволяє вільно оглядати відкриті простори, звичайно з висоти. Панорама може сприйматися, як цілком, так і послідовно фрагмент за фрагментом. Чим більше горизонтальний кут зору, тим сильніше емоційний вплив панорами.

Пансіонат - (від лат. pensio - плата, платіж) - комплекс будинків і споруд на зразок будинку відпочинку в курортній місцевості.

Парадіз - символ райського саду - сад у древній Персії, характерними рисами якого є велика кількість троянд, водойм, фонтанів.

Парапет - (від італ. parapetto - захищати груди) - невисока стінка, що служить огорожею терас, набережних, підпірних стін, сходів та доріг на крутих схилах.

Парк - (від лат. parćicus - відгороджене місце) - історично огорожена озеленена територія, сад з алеями, фонтанами, водоймами, архітектурними спорудами та скульптурою - озеленена територія, призначена для відпочинку, впорядкована та художньо оформлена. Елемент системи озелених територій міста. За функціональним призначенням П. бувають багатофункціональні або спеціалізовані.

«Парнас» - насипний пагорб з оглядовим майданчиком на вершині відкритий на довкілля. Характерний елемент романтичних парків. Символізує місце перебування Аполлона та Муз.

Парк садибний - парк при міській або замській садибі.

Парк-пам'ятник - парк що має меморіально-історичне, архітектурно-художнє та наукове значення. Підлягає охороні і відновленню методами консервації, реставрації або реконструкції.

Партер - (від фр. par terre, par - по + terre - земля) - горизонтальний, відкритий простір, елемент парку або саду, що звичайно має регулярне планування, де в єдиному ансамблі поєднані газон, квітники, низькі чагарники, басейни, фонтани, скульптура, вази тощо. Партери вирішують в

єдиному стилі або використовують форми та деталі, характерні для будівель, споруд, монументів та пам'ятників, перед якими їх влаштовують.

Партер англійський - вид садового партеру, головним елементом, якого є газон.

Партер мереживний - (бродері, орнаментальний, розрізний) - вид садового партеру зі складним орнаментом з квітів, низькорослих чагарників та «мертвого» або інертного матеріалу.

Партерний сад - відкритий регулярний сад основними елементами якого є газон, квітники, басейни, фонтани тощо. Древа та чагарники звичайно розташовують по периметру і, відповідно до регулярного стилю партеру, підстригають.

Патіо - невеликий замкнутий двір композиційно пов'язаний з інтер'єром будинку. Характерний для італійських палаццо. В центрі звичайно розташовують басейн або фонтан та квітник.

Пейзаж - вид на місцевість або частину ландшафту обмежений умовними рамками, який викликає певне емоційне відчуття й настрої.

Пейзажна картина - тривимірний простір, що сприймається з різних ракурсів.

Простір - основний елемент структури пейзажної картини. Пейзажні картини можуть бути прості й складні. Проста пейзажна картина має один композиційний вузол, складна - дві або декілька простих картин, об'єднаних загальним задумом. П.к. різняться за глибиною на короткі - до 50 м, середні - до 100 м, далекі - понад 100 м.

Пейзажне планування - пейзажний стиль - стиль або прийом в ландшафтній архітектурі, що відрізняється мальовничістю та спрямований на відтворення природної краси. Зародився в Китаї і Японії та одержав розвиток у садово-парковому мистецтві Англії.

Пейзажне розмаїття - в ландшафтній архітектурі - зміна декоративних ефектів, які сприймаються в русі, а також у часі, в сезонному та добовому циклах.

Пейзажний парк - парк, створений з використанням прийомів пейзажного планування. П.п. притаманні природні форми рослин, вільні обриси доріг, алей, доріжок та інших елементів. Для П.п. характерні великі водойми, галявини, гаї скомпоновані в мальовничу просторову систему.

Пергола - (італ. pergola - навіс) - легка декоративна паркова споруда з одного або двох рядів дерев'яних, кам'яних або металевих колон, стійок перекритих горизонтальними або сферичними ґратами та завита ліанами.

Перетікання просторів - прийом композиційного зв'язку суміжних просторів, наприклад, галявин, коли одна з них природно й непомітно для глядача переходить в іншу.

Перистиль - замкнутий внутрішній двір, оточений колонадою з басейном, фонтаном і квітником. Характерний елемент заможних будинків Стародавнього Риму.

Перспектива - (від лат. *perspicere* - чітко бачити) - вид у далечину, картина природного чи архітектурного середовища, яка розкривається вглибину.

Перспектива лінійна - зміна розмірів предметів, яка зумовлена ступенем віддаленості їх від спостерігача. Закони П.л. застосовують в садово-парковому мистецтві для зміни сприйняття глибини пейзажної картини.

Перспектива повітряна - зміна кольору, чіткості обрисів та контрастності форми предметів, пов'язана з віддаленням предметів від глядача. Особливості П.п. застосовують в садово-парковому мистецтві, щоб надати пейзажу або пейзажній картині більшої просторової виразності.

Пілон - (від гр. *pylon* - ворота, вхід) - монументальна споруда у вигляді масивних колон з перекриттям або у вигляді зрізаних пірамід, які зводяться симетрично від входу. Інколи П. оформлюють входи до парку.

Пірс - (від англ. *piers* - стовп, причал) - захисна гідротехнічна споруда у вигляді невисокої потужної стіни, яка виступає в море. Може використовуватись для причалювання та стоянки суден.

Платбанд - (від нім. *platt* - плаский + *band* - стрічка) - квіткове оформлення садового партеру у вигляді стрічки.

Пляж - (від фр. *plage* - узбережжя) - природний або обладнаний, похилий берег моря, озера, ріки тощо, зручний для купання та прийняття сонячних ванн. П. бувають піщані, гравійні, з гальки та черепашнику.

Поліпшення ландшафту - система заходів, які спрямовані на зміну ландшафту з метою формування або поліпшення сприятливих для людини властивостей ландшафту.

Потенціал ландшафту - (від лат. *potentia* - сила, міць, можливості) - характеристика можливостей виконання ландшафтом соціально-економічних функцій. П.л. залежить від природних характеристик ландшафту та напрямків і форм його використання.

Поясна дорога - дорога або алея, що проходить по периметру паркової території, утворюючи кільцевий прогулянковий маршрут.

Прато - громадський парк за середньовіччя для масових гулянь. Розташовувався за міськими стінами. Мав вигляд великої луки.

Природний парк - територія, що має характерні й виразні особливості ландшафту: ліси, степи, болота, озера, скелі тощо. П.п. має охоронний статус. Доступний для організованих туристів і відпочиваючих.

Природовикористання - 1) Сфера суспільно-виробничої діяльності, направленої на задоволення потреб нинішніх і майбутніх поколінь в якості та різноманітті довкілля та поліпшення використання природних ресурсів. 2) Наукова дисципліна, яка вивчає загальні закономірності здійснення будь-якої діяльності, що пов'язана з безпосереднім використанням природних ресурсів, її впливом на природу і наслідками для людини.

Причал - частина набережної зі спеціальними спорудами та обладнанням для стоянки, висадки та посадки пасажирів, обслуговування і вантажно-розвантажувальних робіт на судах.

Пропілеї - (від гр. *propylaia* - про + вхід) - парадний прохід, проїзд оформлений портиками та колонадами. В садово-парковій архітектурі П. - монументальна колонада, аркада або симетрично розташовані декоративні споруди, що оформлюють парадний в'їзд або вхід до парку, садиби, саду.

Пропорційність - домірність, гармонійне співвідношення основних частин ансамблю. Важлива умова досягнення композиційної єдності. П. визначається загальним співвідношенням плану, відкритих і закритих просторів, шириною алей, розмірами партерів, галявин, масивів, груп та інших елементів.

Рабатка - квітник у вигляді вузької смуги. Влаштується вздовж алей, фасадів будинків тощо. Зазвичай для Р. використовуються однорічні квіти, іноді низькорослі чагарники.

Радіально-зоряна композиція - перетин декількох планувальних осей в одній точці, де формується центр усього ансамблю або його окремого фрагменту.

Райський сад - невеликий сад в стінах монастиря. Мав символічне значення. Висаджували «райські» рослини - яблуні, виноград, запашні трави.

Регулювання ландшафту - керування ландшафтом, яке сприяє підтримці функціонування ландшафту в заданому режимі.

Регулярний парк - парк, створений з використанням прийомів регулярного планування. Стародавній прийом садово-паркового мистецтва. Відрізняється геометричністю планування не тільки всієї території, але й окремих її елементів: алей, доріжок, басейнів, квітників тощо.

Реконструкція об'єкта ландшафтної архітектури - часткова або повна зміна планувальної структури та об'ємно-просторового рішення об'єкта відповідно до нового функціонального використання території.

Рекреаційна територія - територія, призначена для відпочинку. Може бути розташована в міському середовищі, на межі міста або в замиській зоні.

Рекультивация ландшафту - комплекс робіт, які спрямовані на відновлення господарської, медико-біологічної та естетичної цінності порушеного ландшафту.

Реформування ландшафту - система заходів, спрямованих на переведення ландшафту в стан, який забезпечує нові соціально-економічні функції або істотно підвищує ефективність їх виконання.

Рідколісся - парковий масив з малою зімкнутістю крон дерев, який не має підліска. Використовують, як елемент переходу від щільних масивів до відкритих просторів та галявин.

Розарій - колекційна або декоративна ділянка, частина парку або саду призначена для вирощування й експозиції різних видів і сортів троянд, в тому числі й дикорослих.

Розета - стилізований малюнок квітки в садовому партері. Рокарій - «сад каменів» - декоративний елемент парку, де відповідно до певного композиційного рішення, декоративні рослини (квіти, кущі, низькорослі дерева) висаджують серед каменів.

Романтизм - стиль у садово-парковому мистецтві, який імітує ідилічні «сільські» пейзажі з декоративними фермами, млинами, хатинами пустельників тощо. В композицію парку також вводились скульптура й різні декоративні споруди, пов'язані з античними міфами, декоративні елементи й малі форми, характерні для східних садів, особливо садів Китаю та Японії.

Рослинне співтовариство - сукупність рослин, що займають однорідну ділянку земної поверхні та перебувають у тісній взаємодії між собою та умовами навколишнього середовища.

Ротонда - (від лат. *rotundus* - круглий) - кам'яна або дерев'яна споруда, кругла в плані та перекрита куполом або шатром, що спирається на колони. Характерний елемент садово-паркового мистецтва періоду класицизму.

Рубки деревних рослин - провадять в лісних насадженнях та лісах, які призначені для рекреаційного використання, а також на інших об'єктах ландшафтної архітектури, згідно з типами ландшафту та їх станом, а також з естетичними, функціональними і санітарно-гігієнічними цілями та задачами. Р.д.р. можуть бути: - рубками формування, які забезпечують найкращі умови росту та розвитку деревних рослин; реконструктивними - для покращання складу та естетичних якостей насаджень, підвищення їх стійкості і довговічності; планувальними - для створення відкритих просторів, галявин, для розкриття гарних краєвидів, а також під забудову; санітарними, які провадять вибірково і видаляють мертві, пошкоджені та хворі екземпляри; відновлюючими.

Руїна - (лат. *ruina* - падіння, обвал) - декоративний елемент, який використовували для оформлення романтичних парків. Звичайно це штучно створені, інколи справжні руїни стародавніх храмів, гробниць та інших споруд.

Рельєф - (від лат. *relevo* - піднімаю) - сукупність нерівностей поверхні землі, її горизонтального та вертикального розчленування - підвищень і понижень, які утворюються в результаті взаємодії ендегенних (внутрішніх) та екзогенних (зовнішніх) процесів. Перші створюють великі нерівності Р. і обумовлюють його основні риси (макрорельєф), другі призводять до згладжування Р. і створюють його деталі (мікрорельєф). До форм рельєфу відносяться: гірські масиви та хребти, океанські западини, рівнини, сідловини, плато, пагорби, яри, балки, улоговини, ущелини тощо. Р. є найбільш виразним компонентом ландшафту.

Реставрація об'єктів ландшафтної архітектури - відновлення, за можливості в первісному стані, планувальної структури, об'ємно-просторового рішення та окремих елементів об'єкта.

Сад - 1) територія, на якій вирощуються плодово-ягідні рослини; 2) об'єкт озеленення міського середовища - багатофункціональна, озеленена та впорядкована територія, призначена для відпочинку, площею від 5 га до 10 га. Див. міський сад.

Сад - чинампас - мексиканський плавучий сад, являє собою невеликий острів з гілок, очерету та ґрунту для вирощування рослин.

Сад безперервного цвітіння - композиція з деревних і трав'янистих рослин, підібраних таким чином, щоб створити максимально тривалий у часі ефект цвітіння.

Сад троянд - сад, провідною рослиною якого є троянди. С.т. звичайно мають регулярне планування. Прообразом сучасних С.т. є перські парадизи.

Садиба - комплекс житлових, господарських будівель та парку, поєднаних в архітектурний ансамбль.

Садово-паркове мистецтво - мистецтво створення парків, садів, скверів, бульварів, озеленених територій та інших об'єктів ландшафтної архітектури. Ґрунтується на використанні законів композиції, перспективи, теорії світла, кольору тощо. Оперує природними (рослини, рельєф, вода, камінь) та штучними елементами й матеріалами (малі архітектурні форми, елементи благоустрою). С.п.м. тісно пов'язане з розвитком культури, стилем епохи, особливостями регіону та етносу. В зв'язку зі зміною рослин у часі процес формування об'єктів С.п.м. не закінчується на етапі реалізації задуму, а відбувається протягом усього періоду існування об'єкта.

Садово-парковий ландшафт - культурний або природний ландшафт, цілеспрямовано перетворений людиною таким чином, що природні елементи (рослини, рельєф, вода тощо) у сполученні зі штучними (малими архітектурними формами та елементами благоустрою) створюють гармонійний, взаємозалежний та взаємообумовлений єдиний простір. Сакутей-кі - посібник ХІ ст. зі створення садів в Японії.

Санація - (від лат. sanatio - лікування, оздоровлення) - оздоровлення міського середовища завдяки системі зелених насаджень.

Санітарно-гігієнічна оцінка ландшафту - оцінка ступеню забруднення території (повітря, води, ґрунту), стану рослин.

Санітарно-захисна зона - зелена зона між житловою територією або територією населеного пункту і промисловим підприємством або промисловою зоною. Ширина С.з.з. залежить від ступеня виробничої шкідливості промислових підприємств.

Світлотінь - співвідношення світла та тіні на окремих елементах ландшафту, в композиціях або пейзажах, що виявляє або нівелює їхнє сприйняття. Водні простори, галявини й квітники утворюють світлі плями. Дерева, особливо хвойні, сприяють створенню темних плям. Сполучення світлих і темних плям, освітлених і затінених просторів, розподіл власних і падаючих тіней додають рельєфності пейзажу, дозволяють створити певний емоційний настрій при сприйнятті паркових просторів і окремих картин. Сезонна зміна аспектів - зміна стану й зовнішнього вигляду рослин протягом року (по сезонах).

Сепулькральне мистецтво - мистецтво влаштування місць поховання та цвинтарів.

Середовище - 1) сукупність природних і соціальних умов діяльності людського суспільства в цілому або окремої спільності; 2) оточення людини, процесу, предмета.

Середовище природне - природне оточення, що не зазнало впливу людини або зазнало у таких формах, які не вплинули на його природні властивості. До С. п. також можна віднести рекреаційні території та території сільськогосподарського виробництва.

Серпантин, серпентин - (від лат. *serpent* - змія) - звивисте планування доріг та алей на крутих схилах і перевальних ділянках пагорбів і гір, з урахуванням допустимих кутів підйому, що імітує рух змії.

«Сиділка» - садове крісло (з кованого металу, дерева або ґрунтового) для усамітненого споглядання природи. С. характерні для російських садів XVIII-XIX ст.

Силует - узагальнений контур, обрис окремих дерев або чагарників, груп, куртин на тлі неба, водної поверхні або забудови.

Система зелених насаджень - взаємозв'язок, розміщення та класифікація усіх елементів озеленення в системі планування населеного пункту та на прилеглих територіях.

Система зелених насаджень міста - за територіальною ознакою міські зелені насадження підрозділяють на внутрішньо міські та заміські, за функціональною ознакою - на три групи: загального користування, обмеженого користування й спеціального призначення.

Сільвія - (від лат. *silva* - ліс) - ділянка пейзажного парку, що нагадує ліс.

Сквер - (від англ. *square* - квадрат, площа) - невелика (до 1 га) озеленена і упорядкована територія призначена для короточасного відпочинку та декоративного оформлення міського середовища. За функціональним призначенням сквери бувають рекреаційні, меморіальні, декоративні, виставково-інформаційні, історико-архітектурні, зелені вестибюлі перед театрами, музеями, транспортними спорудами тощо. Розміри, планування та форма С. залежать від їх розташування і навколишньої забудови. Перші сквери з'явилися в Англії на початку XVII ст. Вони мали вигляд квадратної або прямокутної площі, по периметру якої були розташовані будинки, а по середині - огорожений сад.

Солітер - або ординар - поодинокі посадка дерев або чагарників на відкритому просторі. Використовують для створення композиційного акценту пейзажної картини.

Сонячний годинник - пристрій для визначення часу по довжині й місцю розташування тіні переважно від вертикального елемента на площину. У садах і парках використовується як декоративний елемент.

Соціально-економічна функція ландшафту - виконання ландшафтом соціально-економічної задачі, направленої на задоволення певних потреб суспільства.

Соцу - китайський водяний устрій, що використовувався селянами для відлякування оленів та інших диких тварин. Складається з хиткої бамбукової трубки, яка під дією води видає тріскотливі звуки. Використовують як парковий декоративний елемент.

Сполучні простори - територіально цілісні масиви або протяжні смуги парків, лісопарків, водойм, заплавлених та інших озелених відкритих просторів, які, виходячи на приміські території, з'єднуються із зеленим поясом міста.

Ставок - штучна водойма для накопичення й зберігання води.

Стафаж - (від нім. staffieren - прикрашати картину фігурами) - скульптурне, художнє, макетне зображення фігур людей, тварин або побутових предметів, які установлюють в садах та парках для поживлення паркового пейзажу.

Стела - (від гр. stele - стовп) - вертикальна кам'яна плита з рельєфним зображенням або написом. Встановлюються на честь видатних подій, як пам'ятні знаки.

Стиль - у садово-парковому мистецтві переважаючий у даний історичний період комплекс композиційних, архітектурно-планувальних, об'ємно-просторових, будівельних і агротехнічних принципів і прийомів. Відображає естетичні ідеали та художні смаки суспільства. Поняттям С. визначаються великі етапи в розвитку садово-паркового мистецтва.

Стійкість ландшафту - здатність ландшафту зберігати в умовах антропогенних впливів влвсні структуру й властивості.

Ступа - (санскр. tupa - вершина, курган) - культова або меморіальна буддійська споруда. Розповсюджена в країнах Південно-східної Азії. Зазвичай має вигляд башти або напівсфери. Ототожнюється з небесним склепінням.

Сутеісі - мистецтво створення традиційного японського саду: розташування каменів, рослин та інших компонентів.

Сюсекі - головний камінь в композиції.

Таксація деревних рослин - інвентаризація деревних рослин в межах території проведення проектних робіт з їх паспортизацією, визначенням зовнішніх параметрів, а саме з висоти рослини та діаметру крони, фізичного стану та перспективи існування в умовах нового функціонального використання.

Таксація ландшафтна - передпроектне ландшафтно-архітектурне і біотехнічне вивчення, оцінка, опис та нанесення на план окремих виділів лісних насаджень при їх реформуванні в лісопарки або зони відпочинку. При Т.л. виділяють ділянки лісу, які мають схожі ландшафтні характеристики, однорідні деревну та ґрунтопокривну рослинність, що віднесені до загального елемента рельєфу, а також мають подібні естетичні та рекреаційні характеристики. На основі Л.т. визначають ступінь стійкості ландшафту до рекреаційних навантажень і необхідні заходи щодо його господарського та рекреаційного використання.

Тальвег - (нім. talweg - tal - долина + weg - шлях) - умовна топографічна лінія, що з'єднує найнижчі ділянки рельєфу, дно балок, ярів, долин. Див. вододіл.

Театрон - (гр. theatron - місця для глядачів) - театр в Стародавній Греції, який споруджували на схилі пагорба. Місця для глядачів влаштували

напів-колом. Внизу влаштовували майданчик для акторів - оркестру, а за нею сцену.

Текстура (рослин) - (лат. *textura* - тканина, будова) - характеристика листяного покриву дерев і чагарників, що визначається розмірами листя, їх формою, розташуванням та особливістю кріплення до пагонів і гілок. Велике листя утворює грубу текстуру, дрібне, різьблене, пір'ясте - більш тонку, дрібну текстуру. Ступінь рухливості листя також впливає на характер текстури. Різноманіття текстури крон деревних рослин дозволяє створювати композиції з використанням контрастних або нюансних співвідношень.

Тектоніка (рослин) - (гр. *tektonike* - будова) - особливості зовнішнього вигляду та будови (форма стовбура та гілкування) деревних рослин притаманні певному виду або формі.

Тераса - (від. лат. *terracea* - земляний вал) - горизонтальний або трохи похилий майданчик природного або штучного походження. Залежно від умов експлуатації може мати тверде або ґрунтове покриття, наприклад, газон. Влаштування терас або терасування характерне для садів і парків, розташованих на схилах. Уступи терас інколи підкреслюють декоративно оздобленими підпірними стінами, балюстрадами тощо.

Територія - (від. лат. *terra* - земля) - частина земної поверхні (суші) у визначених природними рубежами або правовими документами межах. Виділення Т. здійснюється за природними характеристиками, функціональним використанням, адміністративним поділом тощо.

Тетрапілон - (від. гр. *tetras* - чотири + *pilon* - ворота) - в античній архітектурі - ворота, які мають проїзди на чотири сторони. Такі споруди встановлювали на перехресті доріг. В садах і парках подібні легкі, декоративні споруди інколи влаштовують на перехресті алей.

Тло - поверхня, зовнішнє оточення або простір, на яких виділяються головні елементи композиції. Наприклад, в ландшафтній архітектурі архітектурні елементи або елементи декору розміщують на тлі дерев і чагарників, а квітники на тлі газону. Важливою вимогою є контрастність кольору та фактури тла стосовно об'єкта і, в той же час, його відносна однорідність, що дозволяє виявити силует об'єкта.

Тобііші - пласкі камені для влаштування стежок в садах Японії. Топіарне мистецтво - мистецтво фігурної стрижки дерев і чагарників, надання їм геометричних форм, форм архітектурних елементів або вигляду тварин. Для Т.м. використовують рослини, які добре переносять стрижку і мають дрібне листя.

Торії - традиційні для архітектури Японії ворота, якими зазвичай оформлюють вхід на територію синтоїстського капища.

Травник - див. аптекарський город.

Трельяж - (фр. *treillage* - решітка, сітка) - вертикальна ажурна опора або каркас для витких рослин. Використовують, як огорожу або для візуального захисту певної території. Виконують з дерева та металу.

Тяніва - японський чайний сад, який складає єдиний ансамбль з чайним будинком.

Узлісся - насадження, що облямовують масиви, куртини, групи. Створюються з невисоких дерев і чагарників різних за формою, фактурою, кольором. У. - важливий елемент композиції галявин, який забезпечує поступовий перехід від відкритого простору до закритого.

Урбанізовані ландшафти - житлові та індустріальні території. Негативною особливістю У.л. є забруднення природного середовища, зміна умов формування поверхневого стоку, скорочення площ зайнятих рослинністю тощо.

Фація - (від лат. *facies* - зовнішність, форма) - найменша морфологічна одиниця ландшафту ділянки земної поверхні з подібними фізико-географічними умовами, флорою та фауною.

Фашина - (від лат. *fascis* - в'язанка, пучок лози) - в'язанки лози циліндричної форми, які застосовують для гідротехнічних та земляних робіт при укріпленні насипів, влаштування гребель, прокладання доріг на болотах. Також Ф. називають укріплення схилів та крутих укосів за допомогою дощок, які вкладають на ґрунт ромбами і закріплюють кілками.

Фізіономічні характеристики рослини - див. габітус.

Фітонцидність - здатність рослин виділяти летючі речовини, що згубно діють на мікроби.

Фітоценоз - сукупність рослин, які займають однорідну ділянку земної поверхні і перебувають в тісному взаємовідношенні поміж собою та умовами оточуючого середовища.

Фланкування - симетричне розміщення об'єктів по обидва боки від центральної планувальної осі. Флерон - один із провідних мотивів у малюнку класичного садового партеру. Нагадує примхливо вигнутий пагін рослини. Звичайно розміщується в центральній частині партеру. Фонтан - (від лат. *fons* - джерело, ключ) - декоративний водний устрій, що складається з ємності для збору води, іноді насосу та спеціальних пристроїв для подачі води під тиском. Формування - обрізка або стрижка деревних рослин у формі кулі, куба, боскета тощо.

Французький парк - див. регулярний парк.

Фукусекі - перший підпорядкований камінь в садових композиціях японських садів.

Функціональна організація території - поділ об'єкта ландшафтної архітектури на ділянки, призначені для різних видів використання.

«Хаос» - безладне накопичення каменів та великих кам'яних брил, що, згідно античних міфів, символізує первісний стан матеріального світу, з якого виникло все суще.

Хіраніва - тип японського саду, що відображає рівнинний ландшафт.

Циклопічна кладка - кладка з великих необроблених або грубо оброблених каменів неправильної форми. Монументальні композиції із застосуванням такої кладки споруджувались в романтичних парках.

Циркумференції - низькі, напівкруглої форми, будови службового призначення, що оточують парадний двір перед головним будинком і відокремлюють його від парку або під'їзної дороги.

Цукіяма - «штучна гора» - тип японського саду, що відображає гірський або пригірський ландшафт.

Цукубай - кам'яна ритуальна чаша для обмивання рук. Встановлюють біля чайного будинку в японських садах.

Чайний сад - сад біля чайного будинку. Характерний для садово-паркового мистецтва Японії, Китаю, Кореї.

Шале - садовий павільйон у вигляді сільського будиночка. Характерний елемент романтичних парків, надавав пейзажу пасторального мотиву.

Шпалери - (фр. *spalier* - стоячі смуги, рослини) - ряд густо посаджених низькорослих дерев або крупних чагарників, стрижених стіною або розтягнутих на опорах з дерева чи металу.

Штамб - частина стовбура від кореневої шийки до першої кістякової гілки крони. Штамбові дерева формують для алейних посадок, посадок на вулицях і вздовж пішохідних доріжок.

Шутіха - розважальний пристрій у вигляді фонтану з сюрпризом. Були популярні в садах і парках епохи Бароко.

Юкімі-торо - «ліхтар милування снігом» - тип японського кам'яного ліхтаря з пласким широким дахом.

Японський сад - характеризується символічним відтворенням природи, переважно на невеликій території. Я.с. характерний шанобливим відношенням до деталей: каміння, води, рослин, архітектурних споруд, канонічністю прийомів. Має багато різновидів.

Ярі-міцу - прийом створення системи каналів з водопадами, який забезпечує прохолодою японський сад.

Яцухасці - «вісім мостів» - тип японського садового мосту з восьми окремих частин.

ФАХОВЕ СПРЯМУВАННЯ ТА КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ДО ФАХІВЦІВ

Модель професійної компетентності вихователя визначається як єдність його теоретичної і практичної готовності. При цьому педагогічні уміння групуються таким чином:

- уміння «переводити» зміст об'єктивного процесу виховання в конкретні педагогічні завдання;

- уміння будувати і приводити у рух логічно завершену педагогічну систему: комплексне планування навчально-виховних завдань;

- обґрунтований відбір змісту освітнього процесу; оптимальний вибір форм, методів і засобів його організації;

- уміння виділяти і встановлювати взаємозв'язки між компонентами і факторами виховання, приводити їх в дію;

- уміння оцінювати результати педагогічної діяльності: самоаналіз і аналіз освітнього процесу та результатів діяльності педагога;

- визначення нового комплексу домінуючих педагогічних завдань. Вивчення професійної компетентності вихователя дозволяє твердити,

- що в її структурі, як правило, виділяють три найважливіші компоненти:

- загально-професійні знання та вміння (психолого-педагогічні);

- предметні знання та вміння;

- професійно важливі якості особистості вчителя.

Важливо зазначити, що для майбутніх фахівців дошкільної освіти головними цілями у навчанні дошкільників іноземної мови є:

- формування у дітей первинних навичок спілкування іноземною мовою;

- уміння користуватися іноземною мовою для досягнення своїх цілей, вираження своїх думок і почуттів в реально виникаючих ситуаціях спілкування;

- створення позитивної установки на подальше вивчення іноземних мов;

- пробудження інтересу до культури інших країн;

- виховання активно-творчого і емоційно-естетичного ставлення до слова;

- розвиток лінгвістичних здібностей вихованців з урахуванням вікових особливостей їх структури;

- децентрація особистості, або можливість подивитися на світ з різних позицій.

Важливою складовою для майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу є формування здоров'я збережувальної компетентності, яка включає:

- концептуальні основи знань про здоров'я сучасної людини, розвиток культури духовного і фізичного здоров'я;
- прищеплення здорового способу життя (психолого-педагогічні та медико-гігієнічні аспекти);
  - навички безпечної поведінки;
- культивування здоров'ятворчої, здоров'язбережувальної, життєактивної поведінки;
  - оперування знаннями про здоров'я і його складовими;
- формування в особистості ціннісного ставлення до навколишнього середовища, до людей, до самої себе;
- володіння методами комплексної оцінки стану здоров'я і системою практичних умінь та навичок, які забезпечують збереження та зміцнення здоров'я;
- використання знань про збереження і зміцнення здоров'я, про саморегуляцію і самокорекцію;
  - володіння методами і засобами надання першої допомоги;
  - здатність проводити профілактику травматизму.

ГЛОСАРІЙ ТЕРМІНІВ З НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Авторитарний стиль виховання - регламентація батьками поведінки дітей відповідно до стандартів.

Авторитарний стиль - контроль за поведінкою дитини відповідно до потреб її розвитку з одночасним спрямуванням її розвитку, допомогою їй, визнанням її прав і врахуванням можливостей.

Авторитет (лат. auctoritas - влада) - вплив особи, заснований на знаннях, моральних чеснотах, життєвому досвіді.

Адаптація (від лат. adaptatio (adaptare) - пристосовую) - здатність організму пристосовуватись до різних умов зовнішнього середовища.

Активність (у навчанні) - характеристика особливостей пізнавальної діяльності особистості, що полягає в усвідомленому використанні нею інтенсивних методів, засобів, форм оволодіння знаннями, вироблення вмінь і навичок.

Акселерація (лат. acceleratio - прискорення) - прискорений розвиток і збільшення антропометричних показників людини.

Аналітичні вміння - вміння аналізувати і діагностувати рівень розвитку ігрової діяльності групи загалом і кожної дитини зокрема.

Базисна довіра до світу - уявлення дитини про надійність дорослих, емоційна близькість із ними.

Бесіда - метод отримання інформації за допомогою словесного спілкування дослідника з дитиною з метою виявлення фактів, що характеризують її особистіші прояви (інтереси, знання, ставлення та ін.).

Бесіда - діалогічний метод навчання, при якому педагог шляхом постановки системи запитань підводить тих, хто навчається, до розуміння нового матеріалу чи перевіряє засвоєння ними вже вивченого.

Будівельно-конструкційні ігри - різновид творчих ігор, у яких діти відображають навколишній предметний світ, самостійно зводячи споруди і обігруючи їх.

Валеологія - наука про збереження і зміцнення здоров'я.

Вередування - скороминущі несправедливі бажання, прояви невиправданого незадоволення.

Види спілкування - вербальне, мануальне (від лат. шагша118-ручний), технічне, матеріальне, біоенергетичне.

Вимога - метод педагогічного впливу на свідомість вихованця з метою викликати, стимулювати або загальмувати окремі види його діяльності. Види вимог: вимога-прохання, вимога-довіра, вимога-схвалення, вимога-порада, вимога-натяк, умовна вимога, вимога в ігровому оформленні, вимога-осуд, вимога-недовіра, вимога-погроза.

Виховання - процес цілеспрямованого формування особистості дитини.

Виховання авторитарне - освітньо-виховна концепція, що передбачає беззастережне підкорення волі вихователя.

Виховання всебічне - виховання, яке передбачає формування в особистості певних якостей відповідно до вимог розумового, морального, трудового, фізичного й естетичного виховання.

Виховання гармонійне - виховання, яке передбачає, щоб якості складових виховання (розумового, морального, трудового, фізичного, естетичного) доповнювали одна одну, взаємно збагачувалися.

Виховання екологічне (від гр. oikos - дім, середовище і logos - учення) - набуття людиною знань у царині екології та формування в неї моральної відповідальності за збереження природного довкілля і розумного співіснування з ним.

Виховання економічне - виховання, що передбачає вирішення таких завдань: формування економічного мислення, оволодіння економічними знаннями, вміннями та навичками економічних взаємин.

Виховання естетичне - розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, уміти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Виховання моральне - виховання, що передбачає оволодіння нормами й правилами моральної поведінки, формування почуттів і переконань, умінь та навичок.

Виховання правове - формування у громадян високої правової культури, що передбачає свідоме ставлення особистості до своїх прав і

обов'язків, поваги до законів та правил людського співжиття, готовності дотримуватися і сумлінно виконувати визначені вимоги, які виражають волю й інтереси народу.

Виховання фізичне - виховання, що ставить за мету створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, які відбуваються в ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок догляду за власним тілом, підтримання й розвиток його потенцій.

Виховання національне - історично зумовлена і створена етносом система виховних ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв, спрямованих на доцільну організацію діяльності членів суспільства, в процесі якої відбувається процес оволодіння морально-духовними цінностями народу, забезпечується єднання і спадкоємність поколінь, соборність народу.

Виховання статеве - оволодіння підростаючим поколінням етикою й культурою у сфері взаємин статей, формування у нього потреб керуватися нормами моральності в стосунках між особами протилежної статі.

Вікова педагогіка - наука, що вивчає закономірності навчання і виховання дітей різних вікових груп.

Впертість - свідоме намагання дитини виконувати свої несправедливі бажання.

Вправи - це багаторазове виконання розумових або практичних дій з метою опанування ними.

Вторинна статева ідентифікація - усвідомлення свого соціального призначення як чоловіка або жінки і відповідної поведінки в сім'ї, суспільстві.

Тендерне виховання (англ. gender - рід) - засвоєння дитиною знань про соціальні особливості буття статей.

Гра - один з найцікавіших видів людської діяльності, провідна діяльність дошкільника, засіб його всебічного розвитку, важливий метод виховання.

Гра дидактична - метод імітації (наслідування, відображення), прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що надані або виробляються самими учасниками

Гра-драматизація - зображування, розігрування в особах літературних творів зі збереженням послідовності епізодів.

Гуманізація виховання - створення оптимальних умов для інтелектуального й соціального розвитку кожного вихованця; виявлення глибокої поваги до людини; визнання природного права особистості на свободу, соціальний захист, розвиток здібностей і вияв індивідуальності, самореалізацію фізичних, психічних і соціальних потенцій, на створення соціально-психічного фільтра проти руйнівних впливів негативних

чинників навколишнього природного і соціального середовища; виховання у молоді почуттів гуманізму, милосердя, добротності.

Гуманність (лат. humanus - людський, людський) - увага до людей, прагнення добрих стосунків з ними, готовність надавати допомогу, виявляти співчуття і співпереживання.

Дефектологія (лат. defectus - вада і грец. logos - слово, вчення) - наука, що досліджує різноманітні аспекти навчання і виховання дітей із проблемами фізичного та психічного розвитку.

Державний стандарт освіти - сукупність єдиних норм і вимог до рівня освітньої підготовки у певних навчально-виховних закладах.

Дидактика (грец. didaktikos - повчальний) - наука про навчання, його закони і закономірності, принципи і зміст, методи і форми організації.

Дидактика (від грец. didaktikas - повчальний) - найважливіша галузь педагогіки, яка вивчає теоретичні основи організації процесу навчання, його закономірності, принципи, методи

Дидактика (від гр. didaktikos - навчаю) - галузь педагогіки, яка розробляє теорію освіти й навчання.

Дидактична гра - система впливів, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок.

Дисциплінованість - здатність свідомо виконувати правила поведінки, обов'язки, доручення в сім'ї та дошкільному навчальному закладі.

Диференціація навчання - підбір змісту, методів і форм навчання залежно від особливостей дітей.

Дошкільна дидактика - теорія навчання дітей дошкільного віку, яка визначає мету, розробляє зміст, методи й форми організації навчання дітей.

Дошкільна педагогіка - наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до вступу до школи.

Дошкільний навчальний заклад - заклад освіти дітей від двох місяців до шести (семи) років, який здійснює догляд, оздоровлення, виховання і навчання дітей.

Естетика (грец. aἰσθητική - чуттєво сприйманий) - наука про загальні закономірності художнього освоєння дійсності людиною, суть і форми відображення дійсності й перетворення життя за законами краси.

Естетична діяльність (практика) - безперервний процес формування і реалізації певних творчих умінь, навичок, здібностей, гармонізації себе і світу.

Естетична культура особистості - своєрідний сплав особистіших якостей, які обумовлюють критерії оцінювання нею прекрасного і потворного, вияв чуття міри у власній творчості.

Естетична освіта - процес засвоєння мистецьких знань, умінь і навичок.

Естетична свідомість - сукупність поглядів, знань, суджень, оцінок, ідей, ідеалів.

Естетичне виховання - послідовне формування у дітей естетичного ставлення до життя, розвиток сприймання і розуміння прекрасного у мистецтві, природі, взаєминах людей, художніх потреб і здатності до художньої творчості.

Естетичне почуття - спричинені взаємодією з естетичними цінностями (творіннями природи і людського таланту) емоції людини.

Естетичне сприймання - процес відображення сутності предметів і явищ естетичної дійсності, співвідношення сприйнятого зі сповідуваними особистістю критеріями.

Естетичний ідеал - соціально обумовлений взірець досконалості, який є орієнтиром в оцінюванні естетичних явищ і власної художньо-творчої діяльності.

Естетичний розвиток особистості - процес становлення і вдосконалення естетичної свідомості та естетичної діяльності особистості.

Естетичний смак - здатність особистості до індивідуального відбору із сукупності естетичних явищ і предметів тих, які найбільше відповідають її поглядам та ідеалам, породжують позитивні відчуття в процесі сприймання.

Естетичні погляди - думки, судження, уявлення про прекрасне і потворне, які є основою ставлення до явищ буття загалом і явищ мистецтва зокрема.

Естетичні потреби - внутрішня необхідність в досягненні певних естетичних цінностей і розвитку певних умінь.

Естетичне ставлення - здатність до емоційного переживання, активного засвоєння художнього досвіду, самостійного навчання, пошукових дій, спеціальних художніх й творчих здібностей.

Етичні бесіди - розмови вихователя з дітьми на моральні теми під час занять, у повсякденному житті.

Етнізація (грец. ейпіков - племінний, народний) - природне входження дітей у духовний світ свого народу, нації як елементу загальнолюдської культури, позбавлене національної обмеженості та егоїзму.

Етнопедагогіка (грец. еШіюв - народ і paidagogike - наука про виховання і навчання людини) - наука про досвід народу у вихованні підростаючих поколінь, відображений у морально-етичних ідеалах, поглядах на мету і засоби формування людини, у сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання дітей.

Завдання виховання - забезпечення всебічного гармонійного розвитку особистості.

Задатки - генетично детерміновані анатомо-фізіологічні особливості мозку та нервової системи, які є індивідуально-природною передумовою процесу розвитку й формування особистості.

Закономірності виховного процесу - чинники, які відображують необхідне, суттєве, стійке, повторюване, загальне для певної галузі відношення між явищами об'єктивної дійсності.

Закономірності навчання - чинники, які виражають найбільш необхідне, суттєве, істотне, загальне для організації навчання.

Закономірності педагогічного процесу - об'єктивні, стійкі й істотні зв'язки, які зумовлюють ефективність навчання, виховання, розвитку особистості дитини.

Заняття - форма дошкільного навчання, за якої вихователь, працюючи з усією групою дітей у встановлений режимом час, організовує і спрямовує пізнавальну діяльність з урахуванням індивідуальних особливостей кожної дитини.

Заохочення - метод виховання, що передбачає педагогічний вплив на особистість і виражає позитивну оцінку вихователем поведінки вихованця з метою закріплення позитивних якостей та стимулювання до активної діяльності.

Засоби виховання - надбання матеріальної та духовної культури (художня і наукова література, музика, театр, радіо, телебачення, витвори мистецтва, навколишня природа та ін.), форми і види виховної роботи (збори, бесіди, конференції, ігри тощо), які використовують у процесі дії того чи того методу.

Засоби навчання - предмети шкільного обладнання, які застосовують у процесі навчально-виховної роботи (книги, зошити, таблиці, лабораторне обладнання, письмове приладдя та ін.).

Здоровий спосіб життя - життєдіяльність людини з урахуванням особливостей і можливостей свого організму, забезпечення соціально-економічних і біологічних умов для його розвитку та збереження.

Зміст освіти - чітко окреслена система знань, умінь та навичок, якими людина оволодіває у певному навчальному закладі.

Знання - ідеальне вираження в знаковій формі об'єктивних властивостей і зв'язків світу природного і людського; результат відображення навколишньої дійсності.

Звичаї - безпосередні приписи певних дій у конкретних ситуаціях, що відтворюють сімейні стосунки у життєдіяльності наступних поколінь.

Звичка - спосіб поведінки, здійснення якого у певній ситуації набуває для індивіда характеру внутрішніх потреб.

Здібності - психічні особливості людини, які створюють передумови для успішного оволодіння певним видом діяльності.

Зміст розумового виховання - формування у дітей певного обсягу знань про предмети і явища (суспільне життя, природу, людину тощо), способів мислительної діяльності (вміння спостерігати, аналізувати, порівнювати, узагальнювати).

Змістова цілісність - відображення у меті й змісті освіти досвіду людства у взаємозв'язку знань (в тому числі про способи дій), умінь і навичок досвіду творчої діяльності, досвіду емоційно-ціннісного ставлення до світу.

Імідж (від англ. image - образ, зображення) - враження, яке справляє людина на оточуючих, стиль її поведінки, зовнішності, її манери. .

Ілюстрація (від лат. illustratio - освітлюю, пояснюю) - метод навчання, який передбачає показ предметів і процесів у їх символічному зображенні (світлина, малюнки, схеми тощо).

Імпровізація (від лат. improvisus - непередбачений, раптовий) - діяльність особистості, учителя-вихователя, що здійснюється у процесі педагогічного спілкування без попередньої підготовки, осмислення.

Індивідуальність (від лат. individuum - неподільне) - людина особистість, яка відрізняється сукупністю рис, якостей, своєрідністю психіки, поведінки та діяльності, що підкреслюють її самотність, неповторність.

Індукція (від лат. inductio - виведення) - метод дослідження, навчання, пов'язаний із рухом думки від одиничного до загального.

Індивідуально-психологічні відмінності - стійкі особливості психічних процесів, за якими люди відрізняються один від одного.

Ініціативність - самостійність дитини у виборі дії, прийнятті рішення, що дає їй змогу відчувати себе джерелом дії.

Інноваційна педагогічна технологія - цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів, педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів

Інноваційне навчання - зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі початкова діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Інтерактивні навчальні технології - ігрові технології навчання і розвитку, що побудовані на цілеспрямованій спеціально організованій груповій та міжгруповій діяльності, «зворотному зв'язку» між всіма учасниками для досягання взаєморозуміння й корекції навчального і розвивального процесу, індивідуального стилю спілкування на основі рефлексивного аналізу

Інтерв'ю (англ. interview - зустріч, бесіда) - усне опитування.

Класична педагогіка - педагогіка, яка орієнтувалася на засади античної культури, дотримувалася формально-граматичних принципів, зосереджувалася на вивченні латинської та грецької мов, згодом - природничих предметів.

Класифікація методів - класифікація, що передбачає групування методів навчання залежно від джерел інформації, логіки мислення, рівня самостійності в процесі пізнання.

Колектив - група людей, які об'єднані суспільно значущими цілями, спільними ціннісними орієнтаціями, сумісною діяльністю, спілкуванням, взаємною відповідальністю

Колектив - соціально значуща група людей, які об'єднані спільною метою, узгоджено діють у досягненні означеної мети та мають органи самоврядування.

Компетентність людини - спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, характерні для певної сфери діяльності

Концепція самоцінності дошкільного дитинства - вчення, згідно з яким окремі психічні функції розвиваються не самостійно та автономно, а у взаємозв'язку як якість цілісної, наділеної природними задатками особистості дитини.

Космологізм (грец. kosmos - Всесвіт) - сприймання космосу як втілення гармонії, краси, творчості людини.

Культура поведінки - сукупність корисних, стійких форм щоденної поведінки у побуті, спілкуванні, різних видах діяльності.

Логічне мислення - операції порівняння, синтезу, аналізу, узагальнення, абстрагування, дедуктивних (від загального до часткового) та індуктивних (від часткового до загального) його форм.

Логопедія (від гр. logos - слово і paideia - виховання, навчання) - наука, яка вивчає порушення мовлення і займається корекцією мовленнєвих дефектів.

Материнська школа - виховання дітей від народження до 6 років, коли закладаються основи фізичного, розумового і морального розвитку особистості.

Мета виховання - ідеальне передбачення кінцевих результатів виховання.

Метод навчання - система послідовних способів взаємопов'язаної діяльності педагога і дітей, спрямована на досягнення навчально-виховних завдань.

Метод навчання - спосіб упорядкованої взаємодії вчителів та учнів, за допомогою якого вирішуються проблеми освіти, виховання і розвитку у процесі навчання

Методи навчання - способи спільної діяльності педагога та учнів, спрямовані на досягнення ними освітніх цілей

Метод навчання - це упорядкована за певними принципами система цілеспрямованих послідовних дій суб'єктів навчання над свідомо визначеним предметом діяльності із застосуванням відповідних засобів, внаслідок чого отримують очікувані результати навчання

Метод презентацій використовується для представлення досягнень або викладення матеріалу, що вимагає унаочнення у максимальному обсязі.

Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності - це сукупність прийомів і способів психолого-педагогічного впливу на учнів, що (порівняно з традиційними методами навчання) першою чергою

спрямовані на розвиток у них творчого самостійного мислення, активізацію пізнавальної діяльності, формування творчих навичок та вмінь нестандартного розв'язання певних професійних проблем і вдосконалення навичок професійного спілкування

Методи морального виховання - способи педагогічної взаємодії, за допомогою яких здійснюється формування особистості відповідно до мети і завдань морального виховання і вікових особливостей дітей.

Методи педагогічного дослідження - сукупність прийомів, операцій, спрямованих на вивчення педагогічних явищ і розв'язання різноманітних науково-педагогічних проблем.

Методика педагогічного дослідження - комплекс теоретичних та емпіричних (заснованих на досвіді) методів, поєднання яких забезпечує надійніше дослідження такого складного і багатофункціонального об'єкта, як процес виховання.

Методологічні принципи педагогіки - основні положення, на яких ґрунтується дослідницьке і практичне перетворення педагогічних систем.

Мислення - пов'язаний із мовленням психічний процес пошуків і відкриттів нового, узагальненого відображення дійсності в процесі її аналізу і синтезу.

Моніторинг (англ. monitoring - спостереження) - збір, оброблення та аналіз інформації про хід дослідження, його проміжні та остаточні результати.

Мораль (лат. moralis - моральний, від mos (moris) - звичай, воля, закон, властивість) - система поглядів, уявлень, норм, оцінок, які регулюють поведінку людей; форма суспільної свідомості.

Моральне виховання - цілеспрямована взаємодія дорослого і дитини з метою формування моральних почуттів і якостей, засвоєння моральних норм і правил, розвитку моральних мотивів і навичок-поведінки.

Моральний реалізм дитини - концепція, згідно з якою у дітей дошкільного віку значно вище розвинута логіка моральних суджень, ніж моральні почуття.

Моральний розвиток - рівень засвоєння уявлень про моральні норми, сформованості моральних почуттів і моральної поведінки.

Моральні інстанції (лат. instantia - безпосередня близькість) - прагнення поводитися згідно з моральними нормами не тому, що цього вимагають дорослі (батьки, вихователі), а тому, що це приємно для себе й інших.

Моральні почуття - стійкі переживання у свідомості людини, які зумовлюють її вольові реакції, ставлення до себе, інших людей, явищ суспільного буття.

Навички - застосування знань на практиці, що здійснюється на рівні автоматизованих дій через багаторазові повторення.

Навчальна діяльність - особлива форма активності дитини, зорієнтована на зміну себе як суб'єкта учіння.

Навчання - спільна діяльність педагога і дитини, зорієнтована на засвоєння знань, умінь і навичок, способів пізнавальної діяльності.

Народна дидактика - досвід народу в розумовому вихованні, формуванні основ світогляду підростаючого покоління.

Народна дидактика - складова частина етнопедагогіки, яка об'єднує педагогічні знання і досвід народу в навчанні дітей.

Народна педагогічна деонтологія (грец. deon (deontos) - потрібне, необхідне і logos - слово, вчення) - етична сфера думок і вчинків кожної людини.

Народна фамілістика - знання і досвід будівництва міцної та здорової сім'ї.

Народне дитинознавство - ставлення народу до дітей, виховні чинники формування особистості у дошкільному віці.

Народні звичаї - усталені правила поведінки; те, що стало звичним, визнаним, необхідним; форма виявлення народної традиції (як вітатися, як ходити в гості та ін.).

Народні ігри - прадавній засіб виховання і навчання дітей; нескінченне джерело духовних сил, патріотичних почуттів, формування характеру і світогляду дошкільнят.

Народні традиції - досвід, звичаї, погляди, смаки, норми поведінки, що склалися історично і передаються з покоління в покоління.

Народознавство - вивчення культури, побуту, звичаїв рідного народу.

Національна самосвідомість - відчуття належності до певної нації, яке виявляється в етнічному самовизначенні (віднесенні себе до певної етнічної групи).

Національний дитячий садок - дошкільний заклад, який забезпечує трансляцію культури народу, сприяє етнізації особистості, засвоєнню духовних надбань нації.

Національні почуття - комплекс емоцій, які фіксують суб'єктивне ставлення людей до своєї нації, її потреб і форм життя, а також до інших народів.

Новація (лат. novatio - оновлення, зміна, від novo - оновлюю) - власне нове (метод, методика, технологія, програма тощо).

Обдарована дитина - дитина, яка вирізняється яскравими, очевидними, інколи визначними досягненнями або має внутрішні задатки для таких досягнень у певному виді діяльності.

Обдарованість - високий рівень загальних і спеціальних здібностей, які є передумовою творчих досягнень.

Освіта - певна сукупність систематизованих знань, умінь і навичок, поглядів і переконань, певної практичної підготовки, що досягаються в навчально-виховному процесі

Освітній проект - це форма організації занять, що передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, отримання освітньої продукції за певний проміжок часу - від одного заняття до декількох місяців

Освіта дошкільна - початковий структурний компонент системи освіти, який забезпечує розвиток і виховання дітей в родині та дошкільних виховних закладах (дитячих яслах, садках).

Освіченість - міра пізнавальної активності індивіда, яка проявляється у рівні набутих знань, що можуть бути використані у практичній діяльності.

Особистість - соціально-психологічне поняття; людина, яка характеризується з соціально-психологічного погляду насамперед рівнем розвитку психіки, здатністю до засвоєння соціального досвіду, можливістю спілкуватися з іншими людьми.

Операційно-технологічна цілісність - внутрішня цілісність процесів освоєння, організації змісту освіти і матеріальної бази, ділової взаємодії педагога і вихованців, освіти і самоосвіти.

Опіка - намагання відгородити дитину від життєвих реалій, випробувань, намагання вирішення всіх проблем за неї, задоволення її потреб і примх.

Організаційна цілісність - наслідок єдності процесів освоєння, організації змісту освіти і матеріальної бази; ділової взаємодії педагогів і вихованців щодо змісту освіти і в міжособистісному спілкуванні; самоосвіті та самовихованні.

Пам'ять - процеси фіксування (запам'ятовування), зберігання, відтворення, забування індивідом його попереднього досвіду.

Пам'ять - здатність організму зберігати й відтворювати інформацію про зовнішній світ та про свій внутрішній стан для подальшого її використання у процесі життєдіяльності.

Пансофічна школа - школа всезагальної мудрості, яка оберігає людину від життєвих незгод, допомагає досягнути світло істини, досягти вищої мети життя.

Патріотизм (грец. *paths* - батьківщина) - любов людини до Батьківщини, відданість їй і своєму народу.

Педагогічна діяльність - вид професійної діяльності, змістом якої є навчання, виховання, освіта, розвиток тих, хто навчається... Однією з найважливіших характеристик педагогічної діяльності є її спільний характер: вона обов'язково припускає педагога і того, кого він вчить, виховує, розвиває. Ця діяльність не може бути діяльністю лише «для себе». Її сутність - у переході діяльності «для себе» у діяльність «для іншого», «для інших». У цій діяльності поєднуються самореалізація педагога та його цілеспрямована участь в зміні того, хто навчається (рівня його навченості, вихованості, розвитку, освіченості)».

Педагогіка (від гр. *paides* - діти; *ano* - веду) - наука про навчання, освіту та виховання людей відповідно до потреб соціально-економічного розвитку суспільства.

Педагогіка вальдорфська - сукупність методів і прийомів виховання та навчання, які ґрунтуються на антропософській (антропософія - релігійно-містичне вчення, що ставить на місце Бога обожнену людину)

інтерпретації розвитку людини як цілісної взаємодії тілесних, душевних і духовних чинників.

Педагогічна емпатія (англ. empathy - співчуття) - співпереживання, адекватна реакція на вчинки й почуття дітей.

Педагогічна і психологічна компетентність — здатність зрозуміти потреби дітей, раціонально спрямувати зусилля і засоби на уміння бачити перспективи розвитку дитини.

Педагогічна інноватика - розроблення, освоєння та впровадження нових педагогічних технологій, методик, засобів.

Педагогічна культура батьків - компонент загальної культури, який акумулює в собі накопичений попередніми поколіннями досвід виховання дітей у сім'ї.

Педагогічна технологія - систематичне і послідовне втілення на практиці попередньо спроектованого навчально-виховного процесу. Це проект певної педагогічної системи, реалізований на практиці

Педагогічна технологія - це строго наукове проектування і точне відтворення педагогічних дій, що гарантують успіх.

Поняття «педагогічна технологія» ширше, ніж поняття «технологія навчання» і «технологія виховання»

Педагогічна рефлексія - вміння батьків аналізувати, критично оцінювати власну виховну діяльність, знаходити причини своїх педагогічних помилок.

Педагогічне дослідження - процес наукового визначення, вивчення та аналізу результатів актуальної педагогічної проблеми.

Педагогічне спостереження - спеціально організоване, цілеспрямоване, систематичне та планомірне сприйняття досліджуваного об'єкта в природних умовах повсякденного життя.

Педагогічний експеримент - комплексний дослідницький метод, суть якого полягає в дослідженні педагогічного явища у спеціально створених умовах, організованих ситуаціях.

Педагогічний процес - спеціально організована, динамічна взаємодія педагога і дітей, спрямована на забезпечення їх навчання, виховання, розвитку.

Педагогічні знання - уявлення батьків про вікову динаміку розвитку дитини, самоцінність періоду дошкільного дитинства, про основні завдання виховання.

Педагогічні інновації - створення, освоєння і використання педагогічних нововведень.

Пермісивний стиль виховання - відсутність контролю за розвитком, вихованням і життєдіяльністю дитини, що може бути зумовлена надмірною любов'ю до неї, недостатнім досвідом батьків, побоюванням втручатися в її розвиток, переоцінкою її можливостей.

Перспективне планування - черговість вирішення поставлених завдань на тривалий період (навчальний рік, півріччя, квартал, місяць).

Перспективність навчання і виховання - визначення пріоритетних напрямів підготовки дітей до школи з урахуванням її потреб.

Поточне (календарне) планування - планування педагогічної роботи на термін від 1- 2 днів до 1- 2 тижнів, місяця, кварталу.

Правове виховання дітей — виховання, яке полягає у прищепленні їм елементарних правових знань, формуванні найпростіших навичок правової поведінки.

Предметно-ігрова діяльність - ігри, що допомагають усвідомлювати світ предметів, сприяють оволодінню новими об'єктами дійсності.

Привчання - організація планомірного і регулярного виконання вихованцями певних дій з елементами примусу, обов'язковості з метою формування стійких звичок у поведінці.

Приєм виховання м складова методу, що визначає шлях реалізації його вимог.

Приєм навчання - складова методу, певні разові дії, спрямовані на реалізацію його вимог.

Приклад - метод виховання, який передбачає організацію взірця для наслідування з метою оптимізації процесу соціального успадкування.

Принципи виховання (від лат. ргіпсірііші - основа, начало) - вихідні положення, які є фундаментом змісту, форм, методів, засобів і прийомів виховного процесу.

Принципи освіти (від лат. ргіпсірііш - основа, начало) - вихідні положення, покладені в основу діяльності всієї системи освіти України та її структурних підрозділів.

Приєм навчання - конкретна дія вихователя чи дитини.

Принцип навчання - основне вихідне положення теорії навчання, що впливає із його закономірностей, окреслює загальне спрямування навчального процесу, вимоги до його змісту, методики й організації.

Принцип наочності навчання - необхідність демонстрації дітям конкретних предметів, явищ, процесів, моделей.

Принцип свідомості й активності - використання методів навчання, які відкривають дитині можливості бути реальним суб'єктом процесу пізнання.

Принцип систематичності й послідовності — раціональне планування пізнавального матеріалу, дотримання логічної послідовності під час подання його дітям, у повтореннях того, що вивчається, з метою глибшого його засвоєння.

Природовідповідна освіта дитини - забезпечення відповідних до її розвитку змісту, форм і методів навчання та виховання.

Програма виховання і навчання - державний документ, який визначає цілі, завдання і зміст роботи з дітьми з урахуванням їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

Проектувальні (конструкційні) вміння - вміння проектувати рівень розвитку ігрової діяльності дітей у передбачуваній часовій перспективі.

Реактивність організму - здатність організму змінювати фізіологічні функції під впливом зовнішнього середовища.

Режисерські ігри - ігри дитини з іграшками та їх заміниками за створеним нею сюжетом.

Рівень розумової активності - здатність дитини самостійно ставити пізнавальні завдання та знаходити способи їх вирішення.

Розвивальне середовище - комплекс психолого-педагогічних, матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, ергономічних, естетичних умов, що забезпечують організацію життя дітей у дошкільному закладі.

Розповідь - монологічне, послідовне викладення матеріалу в описовій чи розповідній формі

Розвиток фізичний - ріст біологічного організму в результаті поділу клітин.

Рушійна сила розвитку - результат суперечностей між біологічними, фізичними і психічними потребами та наявним рівнем фізичного, психічного й соціального розвитку особистості.

Рушійна сила виховного процесу - результат суперечностей між соціально-психічними і фізіологічними потребами та наявним рівнем вихованості особистості.

Рушійна сила навчального процесу - результат суперечностей між пізнавальними і практичними завданнями, з одного боку, а з другого - наявним рівнем знань, умінь і навичок, з іншого. **Розумове виховання** - систематичний, цілеспрямований вплив дорослих на розумовий розвиток дитини з метою формування системи знань про навколишній світ, розвитку пізнавальної діяльності, здатності до самостійного пізнання.

Розумовий розвиток - ступінь розвитку в дитини пізнавальних процесів (відчуттів і сприймання, мислення та мовлення, пам'яті й уваги), сформованість уміння міркувати, обґрунтовувати свої думки, діяти адекватно до вимог старших, виявляти інтерес до пізнання навколишнього середовища, здатність швидко і правильно розуміти те, що їй говорять, вибудовувати власні судження, користуватися поняттями й узагальненнями.

Самовиховання - систематизована і цілеспрямована діяльність особистості, спрямована на формування й удосконалення її позитивних якостей та подолання негативних.

Самоспостереження - цілеспрямоване фіксування об'єктом педагогічного дослідження себе самого: думок, почуттів, душевного стану.

Свобода - усвідомлена поведінка і діяльність у конкретному правовому полі.

Свобода волі - здатність особи самостійно приймати рішення і діяти на свій розсуд.

Сенсорне (лат. *sensu* - орган чуттів, від *sensu* - відчуття) **виховання** - система педагогічних впливів, спрямованих на формування способів чуттєвого пізнання, вдосконалення відчуттів і сприймань.

Сенсорний розвиток дитини - розвиток її відчуттів і сприймання, формування уявлень про властивості предметів (форму, колір, розмір, положення у просторі тощо).

Сенсорні еталони - зразки якостей предметів, створені людством у процесі суспільно-історичного розвитку.

Синтез - метод, який передбачає мисленнєве або практичне поєднання виділених аналізом елементів чи властивостей предмета, явища в одне ціле.

Система освіти - сукупність закладів освіти, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти.

Система виховання - сукупність взаємопов'язаних цілей і принципів організації виховного процесу, методів і прийомів поетапної реалізації у рамках певної соціальної структури (сім'ї, дитячого садка, школи, вузу, держави).

Систематизація знань - об'єднання, групування предметів і явищ за характерною або суттєвою ознакою.

Систематизовані знання - організовані у певній послідовності й повноті знання, що дає змогу розглядати і використовувати їх як єдине ціле.

Сім'я - мала соціально-психологічна група, члени якої пов'язані шлюбними або родинними стосунками, спільністю побуту і взаємною моральною відповідальністю.

Сімейна педагогіка - галузь педагогіки, яка вивчає закономірності виховання дітей у сім'ї.

Соціальна компетентність дитини - відкритість до світу людей як потреба особистості, навички соціальної поведінки, готовність до сприймання соціальної інформації, бажання пізнавати людей, робити добрі вчинки.

Соціальна педагогіка - галузь педагогіки, яка вивчає закономірності становлення і розвитку особистості в процесі навчання і виховання у різних соціальних інститутах.

Соціально-психологічна адаптація до школи - активне пристосування дитини до класу, вчителя, свого місця у школі.

Спадковість - здатність біологічних організмів передавати своєму потомству певні задатки.

Спадкоємність навчання і виховання - врахування школою рівня знань, умінь і навичок дітей, подальший їх розвиток; перехід від навчально-ігрової діяльності до навчальної.

Спільна праця - складний різновид колективної діяльності, що передбачає досягнення спільного результату шляхом виконання послідовних трудових дій над певним об'єктом, який переходить від одного учасника трудового процесу до іншого.

Спостереження - цілеспрямоване збирання фактів про предмети і явища дійсності, поведінку і діяльність особистості з метою їх аналізу і тлумачення.

Спостереження - метод навчання, який передбачає сприймання певних предметів, явищ, процесів у природному й виробничому середовищі без втручання ззовні у ці явища і процеси.

Спрямованість особистості - система мотивів поведінки людини.

Статеве виховання - засвоєння знань про взаємини статей, формування культури статевої поведінки.

Ступінь компетентності - комплекс особистіших якостей і властивостей, потреб і здібностей, елементарних теоретичних уявлень, що становлять систему знань дитини, життєво важливих практичних умінь, які гарантують здатність реалізувати можливості розвитку особистості.

Суспільний ідеал - уявлення про те, яка особистість відповідає вимогам суспільства.

Сюжетно-рольова гра - образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей.

Талант - поєднання особливих здібностей, завдяки яким людина створює значущі, новаторські продукти діяльності.

Творчі ігри - ігри, які придумують самі діти, відображаючи у них враження від пізнання навколишнього світу.

Теорії розвивального навчання - сукупність принципів, методів, прийомів навчання, спрямованих на ефективний розвиток психічних функцій, особистіших якостей дітей.

Терморегуляція (грец. thermos - теплий і лат. regulo - упорядковуую) - здатність організму зберігати температуру тіла на певному рівні незалежно від зміни її у навколишньому середовищі.

Тестування (англ. test - випробовування) - метод діагностики, який використовує стандартизовані запитання і завдання, що мають визначену шкалу значень.

Трудове виховання - цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь, поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності.

Уміння - здатність людини свідомо виконувати певну дію на основі знань, готовність застосувати знання у практичній діяльності на засадах свідомості.

Умовляння - один із прийомів методу переконування, спрямований на попередження навмисних дій вихованця з метою їх гальмування, враховуючи індивідуальні особливості його соціально-психічного розвитку.

Увага - спрямованість і зосередженість особистості, що передбачає підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної, рухової активності індивіда.

Уява - процес створення людиною образів об'єктів на основі попереднього досвіду.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку - систематичний вплив на організм дитини з метою його морфологічного і функціонального вдосконалення, зміцнення здоров'я, формування рухових навичок і фізичних якостей.

Фізичний розвиток м процес зміни морфологічних і функціональних ознак організму, основою якого є біологічні процеси, зумовлені спадковими генетичними факторами, умовами зовнішнього середовища і вихованням.

Функції педагогіки (від лат. functio - виконання, звершення) м чітко окреслені напрями й види діяльності, пов'язані із завданнями всебічного гармонійного розвитку особистості.

Функції сім'ї - біологічна (репродуктивна), соціальна, економічна.

Функція (від лат. functio - виконання, звершення) - спосіб діяння речі або елемента системи, спрямований на досягнення певного ефекту. Функція сім'ї спрямована на вирішення біологічних (репродуктивних), соціальних та економічних завдань у системі продовження роду.

Художнє сприймання - пізнання дійсності засобами різних видів мистецтва.

Цілісність педагогічного процесу - єдність мети, змісту, методів виховання і навчання, виховання і самовиховання, процесів, етапів і дій.

Цінність - значущість, якої люди надають речам і явищам і яка є основою ставлення до них.

Цінності моральні загальнолюдські - набуті попередніми поколіннями незалежно від расової, національної чи релігійної приналежності морально-духовні надбання, які визначають основу поведінки й життєдіяльності окремої людини або певних спільнот.

Цінності моральні національні - історично зумовлені й створені певним етносом погляди, переконання, ідеали, традиції, звичаї, обряди, практичні дії, які ґрунтуються на загальнолюдських цінностях, але відбивають певні національні прояви, своєрідність у поведінці та слугують основою соціальної діяльності людей окремої етнічної групи.

Честь - категорія етики, що характеризує особистість з позиції готовності відстояти, підтримати гідність, репутацію - свою особисту чи колективу, — членом якого вона є.

Шкільна дезадаптація (франц. des... - від..., роз... і лат. adaptatio - пристосування) дитини - прояв психогенного формування особистості, що зумовлений особливостями її об'єктивного і суб'єктивного статусу в школі та сім'ї і може спричинити порушення навчальної діяльності в майбутньому.